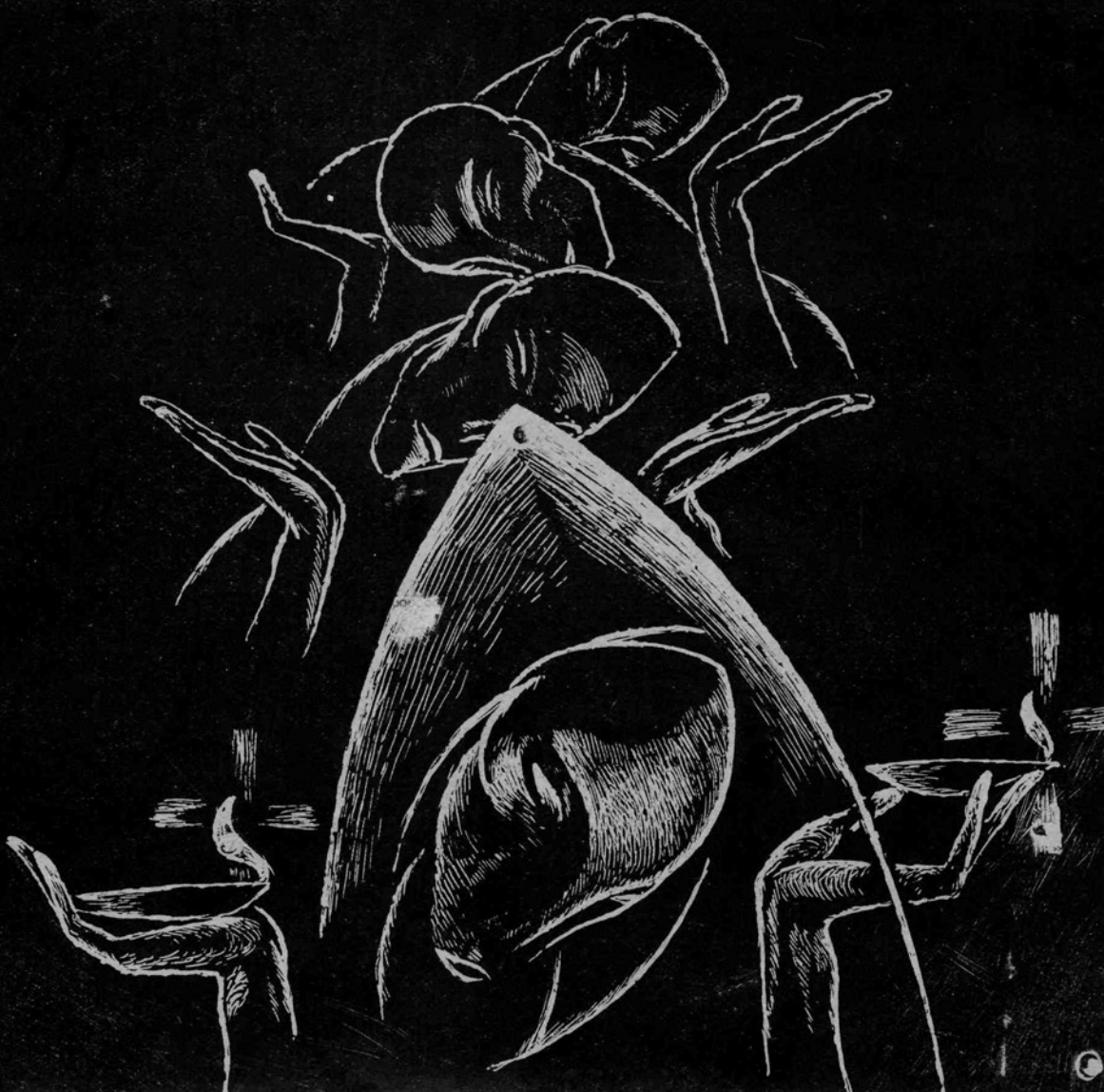


CRISIS GONAV



Vsebina 5. zvezka :

Franc Terseglav : Stična	129
Dr. Josip Jeraj : Katoliški človek	136
F. Č. : Poglavje o ljubezni	141
Fajdiga V. : Poglavje o optimizmu	154
France Vodnik : Jetnik	155
France Vodnik : Saj me ne razumejo	156
Pregelj Bogomir : Nočna fantazija	156
Napisal bogoslovec : Janezu Okornu v spomin	157
M. B. P. : Sveto pismo	158
Fajdiga Vilko : Strokovna knjižnica S. D. Z.	159

„Križ na Gori“

stane za dijake 20 Din, za vse druge 30 Din (od incl. 5. štev. dalje do konca tekočega šolskega leta). — Uprava: Kolportajni oddelek »Slovenca«, Jugoslovanska tiskarna, Ljubljana. Uredništvo: Akademski dom, Miklošičeva cesta št. 5, Ljubljana.

Odgovorni urednik: **Anton Vodnik.**

Izdaja: **Akademski zveza.**

Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

KRIŽ NA GORI

GLASILO KATOLIŠKEGA SLOVENSKEGA DIJAŠTVA

Letnik I.

1924/25

Štev. 9—10.

Franc Terseglav:

Stična.

Io ritornai dalla santissim' onda
Rifatto sì, come piante novelle
Rinovellate di novella fronda,
Puro e disposto a salire alle stelle.

Dante, Purgatorio, Canto XXXIII, 142—145.

Po dolgi dobi zastoja, ko smo živeli večjidel od premlevanja in od posnemovalstva, smo začuli v sebi klic po novem in pristnem življenju. Vsi, ki enako čutimo, moramo priti skupaj, da si povemo in raztolmačimo, kaj v nas klije. To vemo, da hočemo biti katoliški in ne samo takó se imenovati, katoliško delati in ne samó čuvstvovati, katoliško živeti in ne samó manifestirati. Pravo življenje je iz sebe in ne na vnanjo prinudo, ni na posodo, je ustvarjajoče, in se svobodno podreja skupnosti, katero s svojo rastjo obogatuje; ne sprejema topo. Z nami, z vsakim izmed nas, raste občestvo svetih in mi z njim. Neskončno je kraljestvo istine, v katero moramo čedalje boljbolj vnikniti, moralnih vrednot, ki se imajo uresničiti, oblik družabnega sožitja, ki se morejo udejestviti; in vse, kar že je dobrega, nujno teži po izpopolnjenju. Kako to izvršiti, pa je vprašanje, ki nam je zastavlja Bog prav v vsaki dobi. Eno je gotovo: da treba za rešitev te naloge odkritosrčnosti, da mora to, kar izpovedujemo, resnično biti tudi n a š a last, da vsako navidez ali posili-pripadništvo k našim vrstam ne samo ničesar ne pomeni za dograditev božjega kraljestva na zemlji, ampak mu škoduje. Ne imenuj se, kar nisi res; in če delaš iz gole sebičnosti, ne hlini se in ne goljufaj sebe in drugih, da pomagaš zidati cerkev božjo. Če bomo takó odkritosrčni, bomo nepogrešno našli pravo smer k najbolj daljnjim ciljem, ki se kakor solnce skozi meglo medlo in skrivnostno svetlikajo pred nami. In le l a s t n i trud nam jo pomaga odkriti in budi v nas veselje za iskanjem, ki ne usahne.

* * *

Sklenili smo, da se sestanemo v prijaznih in starodavnih zidovih stiškega samostana, ki je eno najstarejših ognjišč krščanske vere in kulture v Sloveniji. Po neprecenljivi ljubeznivosti gospoda opata bomo uživali gostoljubje cistercijanskega reda, tišino samostanskih zidov in

zbranost, ki nam bo pomagala sprejemati in tvoriti lepe in globoke misli. Zorele bodo na tradicionalnih tleh katoliškega občestvenega čuta: sredi čestitega cistercijanskega koralskega petja, ki ga bomo rano pred jutrnjo zarjo poslušali, ob konventualni sveti maši, v refektorju, pri večerni meditaciji, katero bo navezal redovnik na liturgično temo, ob molitvah, himnih in sprejemanju zakramentov. Vršilo se bo to od 9. do 13. avgusta. Predavanja bodo samo dopoldan po dva, popoldne pa nam ostane popolnoma prosto za debato, medsebojne pomenke o vseh vprašanih, ki nas mučijo in na katera pričakujejo odgovora vsi, pa za veselo igro, izprehode, izlete. In vsa naša prireditve bo prisrčna in vesela, kakor se spodobi za katolike, ki so odkupljeni in odrešeni.

* * *

Predavanja ne bodo imela niti najmanj značaja brezpogojnih avtoritativnih rešitev stavljenih problemov, ker so zamišljena samó kot podnet k samorazglabljanju in zbuditvi lastnih rešitev, pa pojasnjevanju in mogočim sintezam — če ne danes, pa jutri. Nihče se ne bo čutil stesnjenege, ne predavatelj ne poslušalci, kajti v Stični ne mislimo ne docirati ne zgolj sprejemati, ampak razpravljati; predavatelji in poslušalci oboji iskavci, vsi ena sama celota. Vse, kar ima kdo na srcu in kar ga teži, mora na dan, nobeni težavi se ne smemo izogniti, ničesar zamolčati, svobodo pa mora podpirati ljubezen po izreku velikega iskavca Avgušтина; le tako se ustvarja edinstvo. Predavanja pa so razdeljena v tri skupine: religiozno poglobljenje, socialno delo, katoliška politika.

Religiozna so sledeča: 1. Na kakšnih podlagah temelji in se oblikuje versko mišljenje, čutenje in hotenje katoliškega inteligenta naše dobe? — 2. Praktične poti k obnovi in poglobitvi verskega življenja sodobnega katolika. — 3. Tip katoliškega človeka.

Socialna: 1. Analiza kapitalizma in marksizma. — 2. Verske in moralne osnove krščanskega socializma.

Politična: 1. Kaj je država po zamislu katoliške filozofije. — 2. Politika katolikov tekom zgodovine od francoske revolucije do današnjih dni. — 3. Politične smernice katolikov v današnjem momentu svetovne politike. — 4. Politične naloge katoličanov v Jugoslaviji.

* * *

Mogoče vidi kdo že iz razporedbe, da hočemo posvetiti posebno pažnjo političnim problemom. Skoro bi rekel, da so ti danes res najbolj važni ali pa vsaj najprej zahtevajo sigurne opredelitve, kajti stvarno je vse enako važno in se drugo drugega tesno dotika. Treba bo načeti problem prav pri dnu: ali je na katolištvu sploh mogoča politika, oziroma, ali je katolištvo napram političnim vprašanjem vobče popolnoma indiferentno? Ker bomo to gotovo zanikali, bo sledil drugi del naloge: da določimo, kateri opredeljeni politični ideal odgovarja katolištvu, oziroma kateri ideal mu v sedanjí epohi naše zgodovine najbolj odgovarja? Ali

je n. pr. mogoče danes s stališča katolištva biti enako opredeljen napram reakciji kakor napram demokraciji, napram kapitalističnemu družabnemu redu enako kakor napram socialističnemu, ali pa vladajo tu drugačni odnosi in kakšni? Da li se da začrtati oni politični ideal, ki se s katolištvom v danem momentu najbolj sklada, in sicer začrtati ne samo po svojih »splošnih moralnih smernicah« (kar je nezadostno in pušča človeka čestokrat v posameznem praktičnem slučaju na cedilu ter v neredkih slučajih podpira samó polovičarstvo), ampak bolj konkretno? Vsebina mora imeti določeno formo, našemu verskemu in moralnemu umevanju veseljstva mora odgovarjati tudi neka politična oblika in oblika ni nič »menj važnega«, marveč je tako važna naši skupnosti, kakor je telesnost človeku enako svojska kakor duša. Seveda ni ta oblika nekaj vekotrajnega, nekaj absolutno nespremenljivega; je spremenljiva, toda v tem smislu, da se čedaljebolj v eni smeri izpopolnjuje, se h končnemu idealu kraljestva božjega na zemlji razvija, ne pa da iz b lahko jutri meninič tebinič postane a. Seveda ne smemo zanikati, da katolištvo in političis pušča članom Cerkve veliko svobodo, da je to notranje utemeljeno; treba pa je določiti tiste najširše meje te svobode. Benedikt nam je zarisal konture kraljestva božjega na zemlji kot vladstva splošnega miru in sporazuma med vsemi narodi zemlje, Leon je pokazal, kateri so socialni in politični predpogoji takega svetovnega bratstva v vsakem občestvu posebej, da namreč v vsaki državi vlada socialna pravica, Pij pa je velel gojiti one nespremenljive religiozne temelje v notranjosti vsake duše, na katerih mora počivati celotna stavba človeške družbe: mir srca, ki izvira iz zveze z Bogom. Vse to je izraženo v razpredelbi našega programa in mi hočemo zbuditi spomin na vse velike duhove sploh, ki so to kraljestvo miru in človečanskega bratstva pripravljali.

* * *

Tovariši! Uspeh zavisí od nas vseh. Mislimo si, da stičenski dnevi ne bodo nobena predpisana šola, nobena obvezna izvežba ali pa oficielni žig, ki se naj pritisne na vsakega, kdor naj bi igral važno vlogo v poznejšem našem javnem življenju kot priden poslušalec raznih tečajev. Stična bo prijateljski sestanek, ne toliko zadeva organizacije, kolikor odziv na klic iz naših lastnih src, in niti najmenj kakšna »manifestacija«. Duha reklame, pokazovanja in oficielnosti moramo sploh izkaditi iz naših vrst. Katolištvo je stvar spontanega izliva iz prepolne duše, obenem pa tihega dela ter, kakor sem že dejal, popolne odkritosrčnosti. Mora biti, kakor če seješ seme v brazde in čakaš, da tiho dozori, pa veruješ v silo življenja in milostnočudežno dejstvosvanje večnega Tvorca. Kako obdeluje kmet polje? Nič ni tu umetnega, narejenega in prirejenega; ko pa pride čas žetve, se narava sama odene v najbolj praznično obleko. Tako bodi naše življenje v Bogu in Cerkvi. Ali čuješ zamolklo petje psalm iz katakomb? Ali niso iz njega po sto in sto letih vzrastli zmagonosni himni? Ali bi bil mogoč tak velikí triumf krščanskega družabnega zamisla v

poznejših stoletjih, ako bi bili kristjani katakomb mesto pri Duhu božjem iskali zaslombe pri Cezarju, če ne bi bili pustili tiho rasti in dorasti v sebi in drugih blagovestja, če bi bili šli za vnanjimi efekti pred dozoritvijo krščanske misli v dušah? In verujte, prijatelji, kljub mnogim vnanjim uspehom živimo v podobnih časih kakor za rimskega imperija, in kljub mnogim in velikim manifestacijam katolištva nas mora boleti srce za nešteti milijoni, ki so krščanski samo še po imenu. Kapitalizem, nekrščanski po celem svojem bistvu, vzgaja dan na dan milijone svojih sužnjev, ki jim je krščanstvo le še bled spomin prve mladosti, prave pogane, ki si v borbi za kruh ohranjajo še komaj toliko idealizma, da sanjajo o zemeljskem raju in večni pravdi; brez Boga seveda, kakor so brez Boga njihovi gospodarji. Ali se mi, ki živimo — Bogu in naši Cerkvi bodi hvala — še v katoliškem ambijentu, zavedamo, kaj to pomeni, in kakšno misijonsko nalogo imamo sredi nas, v srcu sveta, kjer armada krščanstvu popolnoma tujih elementov narašča in narašča? O tej nalogi moramo v Stični tudi govoriti, in kdo more dvomiti, da ta naloga pokristjanjevanja delavskih mas obstoja v tem, da se lotimo z obema rokama problema socialne bede, vzpostavitve čuta za socialno pravičnost, enakopravnosti in enakovrednosti ljudi ter ljubezni do bližnjega v nas samih, v državi, v občestvu verujočih? Kajti ne samo občestvo verujočih imamo biti, temuč tudi in to v prvi vrsti občestvo ljubečih, in ta ljubezen se ne sme nanašati zgolj na večni blagor, ampak tudi na časne dobrine. Ko je prišel Jezus v sinagogo v Nazaretu, je odprl knjigo Izaija preroka in je odprl mesto, kjer je bilo pisano: »Duh Gospodov je nad menoj; zato me je mazilil, da oznanim blagovest; poslal me je naznanit jetnikom oproščenje in slepim pogled, da izpustim zatirane v prostost in oznanim leto božjega usmiljenja« (jubilejsko leto, ko je vsak Izraelec prišel zopet do svojih pravic in svojega izgubljenega imetja) — mesto, ki me je vedno globoko genilo in ki velja ne samo za osvoboditev od greha, ampak tudi za izboljšanje in olepšanje našega vnanjega, družabnega, javnega življenja in razmer, kajti to je tako neločljivo zvezano med seboj in oboje bistveno kakor sta telo in duša. Za vršenje te naloge pa je treba, prijatelji, da smo res p o k r e t, da se gibljemo, in ne da smo samo institucija, organizacija, otrdela lava, ampak ognjen potok, ki vse okoli sebe užiga! Kadar Bog odpre nov kapitel v zgodovini, tedaj zaveje Njegov Duh kakor vihar, vse prekuje in preliha in preplavi v svojem žaru. In mi nehamo biti zgolj »predstavniki« česa, »funkcionarji«, »starešine«, ampak postanemo glasniki Velikega, ki prihaja. Morda danes tega še ne razumemo in se zdi težko ali nemogoče prelomiti s privajeno komodnostjo, tradicionalnimi običaji, društvenim činovstvom, oficijelno zakostenelostjo in zadovoljnostjo s tem, kar je in samoposebi mehanično teče naprej, toda nujno potrebno je, da se novo življenje zbudi po celem našem organizmu in da se vžge iskra v pepelu našega ognjišča. Ne marajmo za to, če nam poreče kdo idealisti — kajti to je eden največjih grehov — da ne stojimo na realnih tleh, ampak pomislimo, da

oni, ki nas zaradi tega graja, čestokrat sam živi še od ostankov tistega idealizma, ki so ga bili zanetili med nami naši geniji. Mi pa nočemo živeti od ostankov, ampak od tega, kar v nas samih brsti na dih Onega, od katerega pohaja vse dobro in veliko, kar je življenje našega življenja in kar smo občestvu verujočih dolžni dati, kajti ono je rast, napredovanje in neprenehajoče prenavljanje po samodelavnih udih. Mi od njega prejemamo in mu od sebe vračamo: tako dorašča mistično telo do svoje popolnosti. In do samodelavnosti, do svobodnega udejstvovanja mora vsak od nas priti, kajti tako poje katoliški pesnik:

»Freiheit sei der Zweck des Zwanges,
wie man eine Rebe bindet,
daß sie, statt im Staub zu kriechen,
froh sich in die Lüfte windet.«

(Dreizehnlinden.)

* * *

Mogoče je, da gresta dve stranki za enim in istim ciljem, toda vsaka z nasprotnega izhodišča. Kar se tiče politične in socialne ureditve človeškega društva, teže tako katoliki kakor liberalni levičarji in boljševiki za splošnim mirom, ki naj sloni na zvezi svobodnih, oziroma osvobojenih narodov celega sveta. Edini so si tudi v tem, da tako končno relativno idealno stanje človeškega občestva ni mogoče brez udejstvenja socialne pravičnosti in politične enakopravnosti med vsakim narodom, v vsaki državi posebej. Tudi ne dvomi ne katoliški ne framazonski ali komuniški ideolog o tem, da pravična socialna in politična uredba družbe sloni na nekih osnovnih postulatih narurne etike in da zdrava družba mora sloneti na naravni npravstvenosti vsakega posameznika, četudi vladajo glede te npravstvenosti v mnogih ozirih različni pojmi. Kar se tega končnega ideala človeškega sožitja na zemlji tiče, vidimo nekatere njegove temeljne obrise tako v okrožnicah Benedikta, kakor v deklaraciji protestanta Wilsona ali v proglasih Ljenina; in naravnost providencijsko: v enem in istem momentu človeške zgodovine. Razlika in sicer temeljna, ki gre od vrha do tal, je v izhodni točki in zato dobí cilj, nazunaj navidez skoro isti, v svojem jedru vendarle pri vsakem drugačno lice ali odtenek; ne moremo tega boljše izraziti, kakor če si mislimo, da je ista tema uglasbena na čisto drugo melodijo ali da imamo pred seboj en in isti lik, ki pa ga vsak vidi v čisto drugem svetlu, oziroma, ki v vsakem od njih živi drugačna duša. Naš katoliški tip kraljestva božjega na zemlji je tesno zvezan s končnim večnim stanjem odrešenega vesoljstva: v posmrtni združitvi vsake izveličane duše z Bogom, ki neskončno presega njeno zemeljsko bogopodobnost, in v milostnem posvečenju tudi ostale osvobojene in s Tvorcem spravljene narave. S tega večnega ideala, ki iz njega izhajamo, oziroma se k njemu končno usmerjamo ter šele v njem počijemo, lije svit na naš tuzemski družabni ideal. Zaraditega je umevno, da gledamo tudi vsak posamezen zahtevek politične in so-

cialne ureditve človeške vsedržave na zemlji drugače nego nekatolik ali principielni nasprotnik krščanstva vobče: zdi se, da smo glede svojih tustranskih ciljev složni, pa v bistveni stvari, ki je kratkovidno oko ne vidi in groba roka ne otiplje, le nismo. Angleški laborist ali pa ameriški protestantski sektant nas bo še kako razumel: v njegovi duši še zvone odmevi velikonočnih zvonov, milega angleškega Christmase, ki ohranjajo spomin in poglobljajo občutje za skrivnosti krščanskega odrešenja, ki bi sicer bilo že davnej zamrlo sredi tovarniškega dima in drdranja strojevih koles. Zaradi tega se v političnih strankah protestantskih deželá še danes čutijo močni religiozni podtoki. Pri Romanih, ki so zelo racionalistično usmerjeni, plitkejšega občutja in bolj deklamatorji, pa nagnjeni k ekstremnim reakcijam: iz katolištva v framazonstvo, iz framazonstva v romantiko in nazaj, — se je njihovo časih prav zelo formalistično katolištvo v mnogih izprevrгло v skrajno svobodomiselstvo. Zato so pri njih doma najbolj protikatoliške stranke, čeprav ne morejo katoliških osnov svoje zgodovine in razvoja zatajiti, da ne bi se neprestano ž njim bojevali z močnimi gestami in donečo besedo, pa z malo pozitivnim jedrom: v rečenici *égalité*, *liberté* in *fraternité* pa vendar odmeva z dna še zelo glasno krščanska dogma o enakovrednosti in neprecenljivi vrednosti vsake duše pred Bogom in njihovi bistveni medsebojni zvezi v mističnem telesu Cerkve. Najdelj in najgloblje pa skušajo izvesti razsvečenje in obrezboženje vsake duše in cele družbe slovanski boljševiki. Sicer je res, da je boljševizem kljub svojemu materialistiškemu licu, svoji razredno-utilitaristični etiki, svoji bogotajski filozofiji pretežno skrajna reakcija na pravoslavni tip krščanstva, ki je preveč tajil zemljo, človeka in njegovo svobodo ter radost nad ustvarjenimi zemskimi dobrinami, ki je stvarstvo preveč predstavljal kot bogutuje in zemske cilje preveč poniževal kot bogooddaljene, ki je preveč odrekal politiški in socialno pravični ureditvi tuzemstva važnost; res je tudi, da je ruski človek tudi v boljševizem nehote vnesel kaj veliko svoje religioznosti, njenega žara, njene zamaknjenosti in teženja po preobrazitvi človeka in vesoljstva; in res je, da nobena zapadna racionalistična usmeritev slovanske duše ne bo trajnc zavojevala. Toda zaenkrat imamo v boljševizmu, kolikor je nazor o vesoljstvu vobče, skrajno in tudi zelo nevarno nasprotje krščanstvu, kar neobhodno vpliva tudi na njegove socialne zahtevke, ki se iz celote svetovnega nazora ne dajo nikoli popolnoma iztrgati in od njega sprejemajo tudi praktično svoj poseben značaj in finaliteto. Zaradi tega je katolištvo tudi po svojih političnih in socialnih smernicah in njihovi konkretni izvedbi nekaj samosvojega, ne more drugih kopirati, naj se jih se tako dotika; ni ne kakšna »srednja linija«, ki bi naj enako zadovoljila tako izkoriščevalca kakor izkoriščanega, niti more na drugi strani iztrgati iz socialističkih programov gospodarskih postulatov in jih zase »prikrajati«, ampak mora imeti čisto svojo, iz svojega religioznega jedra organično izrastlo lastno linijo. Začetki so dani, katolištvo se razvija po dveh stoletjih tudi kot činitelj javnega življenja navzgor, na nas je, da se

njegov družabni zamisel v čedaljebolj konkretni obliki izpopolni. In čeprav smo majhen drobec v zboru katoliških narodov, moremo veliko storiti za poenotenje političnega in socialnega programa katoličanov po celem svetu, saj ni večje in silnejše enote nego je religiozna. Če pa smo nekaj samosvojega, ne smemo biti ekskluzivni in ni ga gotovo bolj pogrešenega tipa miselnosti, nego je ekskluzivni in nestrpni. Kjerkoli je realizirano kaj dobrega, je je treba sprejeti, pa z lučjo našega katoliškega večnostnega nazora presvetiti in verjeti, da se oblast istinitega in dobrega vedno bolj razvija in odkriva, da božji Duh veje, kjer hoče, ter da nam Bog ima še veliko povedati, česar še ne vemo. Verujemo, da bo tudi v Stični z nami njegov duh, Paraklet.

* * *

Jaz sem se precej razgovoril, toda vprašanja okoli nas kar mrgole, in odgovoriti je nanje nujno potreba. Zaenkrat je že to dobro znamenje, da se jih z vso ostrostjo zavedamo in njihovo rešitev pripravljamo. Vsi, vem, čakamo na moža-genija, ki bo s silo vpoglednosti našel ono rešitev, ki jo mi le slutimo in potegnili za seboj vse po svoji veličini. Mi pa smo poklicani, da razorjemo njivo, ki bo v njo položil semena. Če sem dejal, da mora naš politiški in družabni ideal vzrasti iz našega religioznega katoliškega nazora, sem mislil na prvi dan našega tečaja, ko bomo razmišljali o tem, kako katolištvo poglobiti prav v dno naših duš. Kajti katoliški moramo biti, vedno bolj katoliški, nikoli z adosti katoliški! Treba da napravimo konec z vsakim subjektivizmom in relativizmom v religioznem pogledu, da so nam katoliške verske istine, objekti našega verovanja, res objekti, večne nadnamske realitete, in da nam je svet religije res dejansko obstojajoči svet, ki ga moramo sprejeti z vso ponižnostjo in neskončno blagospoštljivostjo, klonč pred Svetim. V tem je vprašanje, da si ga prisvojimo, da postane tudi naš in res naš, da nam je bistvo našega bistva, da nam ni zgolj priučen, in da živimo v življenjski zvezi z njim, ne da bi se potlačila naša osebnost z vsemi svojimi bogatimi možnostmi. Morda se tako povrnejo časi bogatega razcvita tistih tako različnih, pa vendar v jedru medseboj zvezanih tipov katoliške nabožnosti, ki nam o njih pripovedujejo prav danes iz zgodovine katoliškega svetništva, katoliške bogoljubnosti! Seveda, prisiliti tega ne moremo, najmanj s filozofskimi in psihološkimi analizami o verstvu, kakor je to danes tako bohotno razvito. Vera mora biti pristna, spontana, odkritosrčna, po samih refleksijah o veri ne more duša živeti vere! Zato je treba črpati iz milostne verske skupnosti Cerkve, sentire cum ecclesia, jo vzljubiti. In ljubezen razširi in poglobi spoznanje, premeaga dvome, premeaga nas same. Odkrita, močna vera, ki nas uvrsti v edinstvo Cerkve, pa bo ohranila naše edinstvo tudi v vseh drugih pogledih, ki se tičejo nas kot članov državljsanske družbe, kot članov politične skupnosti stranke, ki ji je postavil temelje

Krek in ki jo moramo ohraniti edino, nerazcepljeno in nerazrušljivo, pa jo obogatiti ter skrbeti za njeno vedno obnovo in napredek.

V Stični bomo govorili dalje. Z nami bodo v duhu vsi slovenski in, kakor z dna duše želimo, tudi hrvaški katoliki.

Stiški dnevi bodo: popoldan 9. avgusta, 10., 11. in 12. ter 13. avgusta dopoldan. Natančni spored po urah itd. še objavimo. Častiti očetje Cistercijanci so tudi že določili teme liturgičnim večernim govorom, tako da bodo stiški dnevi naravnost tudi liturgični tečaj.

Frijave za stiške dni naj vsak, kdor se jih želi udeležiti, takoj vpošlje **A k a d e m s k i z v e z i, L j u b l j a n a, M i k l o š i č e v a c e s t a š t. 5 (Akademski Dom).** Dnevi so, to se razume po sebi, namenjeni akademikom, bogoslovcem, abiturijentom, oziroma srednješolcem in učiteljsčnikom zadnjih letnikov. Ker bo število z ozirom na prostor v samostanu in druge okoliščine omejeno, se bomo mogli ozirati le na one, ki se prijavijo čimprej. Nekaj mest bomo morali rezervirati hrvaškim tovarišem.

Dr. Josip Jeraj:

Katoliški človek.

Človeštvo se še ni pomirilo od velikega svetovnega preobrata. Zunanji preobrat v geografičnih mejah, novih grupacijah držav, novih zvezah in sovrastvih, je vzbudil na znotraj v dušah vseh narodov veliko duševno valovanje, ki zavzema vedno širše dimenzije. Porajajo se nova naziranja o veri, filozofiji, etiki, sociologiji, nove knjige preplavljajo svet, nova duševna gibanja vstajajo, na nebu večnostnega razvoja zgodovine se utrinjajo nove zvezde-vodnice, novi ideali. V tem velikem sedanjem duševnem metežu se zdi, kakor da bi silni, neusmiljeni orač kot poslanec božji neusmiljeno oral s plugom po človeških dušah, metal na plan nove neznane plasti v človeških dušah, vzbujal k življenju nove duševne strune, ki še niso pele. Nikomur, nobeni pozemeljski duši, ne prizanaša ostrina njegovega jeklenegega pluga, vsakdo mora reagirati na njegov silen klic, ker to je klic večnega, neskončnega Oratarja, ki od veka do veka ohranja življenje neumrjočih duš.

Pod silnim njegovim pritiskom klonijo duše, izvija se jim iz prsi bolesten odjek, zvijajo se bolečin, ker **presunljiv je obisk Boga.** Vsakdo se čuti zadetega v jedro svoje duše, odgovor mora dati Večnemu ustvarjeno bitje na njegov poziv, jasen odgovor, izpovedati svoj konfiteor nad svojim življenjem, izpovedati svojo vero Vanj, ki je Praizvor življenja. Neskončni zahteva od človeka izpoved, človek pa jeclja, kakor je nekdanji prerok Jeremija jecljal, ko ga je Bog poklical.

Odgovor današnjega človeštva vekovitemu Oratarju še ni jasen. V marsikateri duši je kljub pretresljivemu obisku božjemu še tema, ker

omahuje med ekstremi in ne najde prave poti. A nekaj je dobrega v vsem sedanjem človeštvu, da je začela večina iskati, da se je prebudila iz smrtne trohnobe snovnega naturalizma. Daleč smo še proč od popolnega spregledanja človeštva, a dobro je to, da so se vsaj mnogi enkrat začeli zavedati svojega duševnega in božjega dostojanstva.

Danes se splošno zato govori o idealih, vzorih, o tipih pravega človeka. Govori se o bistvu klasičnega duha, romantičnega, protestantskega, pravoslavnega, vernega in nevernega človeka. Sredi teh bojev za vzore pa se med nami katoličani vprašujemo za bistvo katoliškega človeka. Naša sveta vera, katoliško izročilo naših prednikov, njihova luč in hrana, mora biti tudi nam luč in hrana. Kakor otroku najbolj prija materino mleko, kakor rastlini njena domača zemlja, tako nam otrokom Cerkev, katoliških pradedov, le katoliška vera in naš katoliški osebnostni ideal.

Ko pa stavimo vprašanje o katoliškem človeku, stavimo prastaro vprašanje o aktivnem in kontemplativnem idealu človeštva, ali je bistveno aktivno, se udelejujoče delo za kraljestvo božje, ali kontemplativno opažujoče, mirno gledajoče življenje, zamaknjeno gledanje Boga. Evropa in Azija se ločita ob tej dilemi, Azija bolj nagiblje h kontemplativnemu, Evropa, posebno zapadna protestantska, k aktivnemu, kulturotvornemu. Kaj je prav? Ali borbenost ali mir? Ali udelejuvanje ali gledanje? Zaeno s tem vprašanjem se pojavlja vprašanje o razmerju med duševnim in tvarnim svetom, o duši in telesu, o naravi in nadnaravi. Naturalizem in supranaturalizem, pietizem in golo posvetnjaštvo, duševnost in snovnost, ideal in uboga realnost, izključujoči se ekstremi, treskajo drug ob drugega. Mnogi obupavajo nad sintezo, da sploh ni mogoče enotno naziranje, enotna človeška osebnost in govorijo o tragičnem človeku (Strindberg, Dostojevski, Tolstoj, Ibsen, Kierkegaard). Zopet drugi enostransko absolutizirajo eno stran življenja; pravoslavje kontemplativnost, pasivni tip človeka, luteranski tip je dvojen: pietistični in naturalistični človek, dva se izključujoča ekstrema. Kaj je katoliški tip? Ali je ta jasen, enoten? Nekateri tudi o tem dvomijo v naših vrstah. Ali opravičeno?

Katoliški tip človeka je od nekdaj značil izravnava med ekstremi. Katoličan si je prizadeval spraviti samega sebe najprvo z Bogom, enotnim počelom vsega stvarstva, ki je Harmonija, Popolnost, Umirjenost sama, ker je pri Bogu premagal dualizem, ekstrem, je premagal ekstrem tudi v samem sebi. Katoliška osebnost je zato enotna, zaokrožena osebnost. Na vseh poljih išče sprave, harmonije z divergentnimi ekstremi, pravo mero in izravnavo. Kljub temu pa ni katoliški ideal okostenel mir, stagnacija na uničenih nagonih, temveč tudi katoliški tip ohranja v sebi napetost, borbenost, samo s to razliko od modernih, da ni prenapeta, ekstremna.

Harmonična izravnava se pokaže v katoliškem človeku že **pri pojmovanju Boga in sveta**. Bog in svet, pravo verovanje v Boga in udejstvovanje po veri predpostavlja tudi svetno kulturo, **med Bogom in kulturo ni nasprotja**. Nekdanji klasični grški duh je v svojem gígantskem zaletu k božanstvu hotel prebiti vse ogrodje svetnega, snovnega in neposredno gledati Boga. To prizadevanje grško (Platon, Sokrat, neoplatonizem) se vedno vnovič ponavlja v današnjem nestrpnem intuicionizmu, ki hoče tudi neposredno gledanje Boga že na tem svetu brez posredovanja materije.

Katoličanstvo pa je to omalovaževanje ustvarjenega sveta zavrnilo s svojim naukom o samodejavnosti in samolastni vrednosti vsega stvarstva, narave, causae secundae, kakor dokazuje Tomaž Akvinski. Ves svet in narava je odsvit večnih idej, dober, ima svojo neizpodbitno vrednost, ki je ne sme nihče prezirati. S tem je katoliški človek protestiral za vedno proti vsemu vrtočlavemu eshatologizmu, preziranju sveta in življenjskemu pesimizmu. Svetna kultura je dobila s tem kot udejstvovanje v kraljestvu božjem svoj samonikel pomen. Tako je katoliški človek prvi pionir prave svetne kulture, ki jo enostransko prezirata pietistični luteranski in svetobežni pravoslavni človek. Podredil pa je tudi vso svetno kulturo božjim zakonom, ker svet ni kaotični nestvor, temveč mora biti odsvit in izraz božjih idej. Bog in svet tvorita po katoliškem naziranju veličastno enoto. Če se med katoličani kdaj pojavi svet prezirajoči duh, to ni znak katoliškega človeka, temveč luteranskega pietizma ali budističnega defetizma.

Po notranji harmoniji stremeči katoliški duh se kaže posebno tudi **v pojmovanju razmerja med dušo in telesom**. Duša in telo tvorita harmonično celoto, v kateri je duša princip tudi telesnega udejstvovanja. Katoliška mentaliteta je sijajno izražena v skolastičnem pojmovanju »unio substantialis«. V tem katoliškem pojmovanju ni nobenega maniheičnega dualizma, nepremostljivega nasprotja med duhom in mesom. Tudi ne pozna katoliški človek tistega grškega duha, ki se je nekdam na areopagu v Atenah pohujševal nad naukom sv. Pavla, ki je oznanjal tudi vstajenje »mesa«, duha, ki je enostransko učil le beg iz »mesa« v čisti duševni svet, v svet idej. Ta snov prezirajoči grški duh se vedno vnovič pojavlja v nerazsvetljeni, bledikasti mistiki in ascetiki, ki ima telo za jetnišnico duše, popolnoma pozabljač, da je po katoliškem naziranju ravno končno združenje duše in telesa cilj vsega stvarstva. Harmonija med dušo in telesom pomeni ravno **zmažo krščanskega nad grškim duhom**. Ker je duša življenjska oblika telesa, mora biti telo izraz duše. S tem so bili obsojeni vsi različni sistemi spiritualizma in naturalizma ter bila dana podlaga za katoliško ascezo telesa. Katoliški človek ima globoko spoštljivost pred dostojanstvom telesa, ki mora biti »telesni« izraz duše, učlovečenje duše v vseh njenih bogatih niansah, tako da je skrivnostna podoba tistega,

ki je »čisti Duh«, Kristusa, Boga. Večjega naziranja o telesu nihče ne more imeti kakor ga ima katoliški človek, telo naj bo rahločuteče, globokodoneče glasbilo simfonij duha. Zato ni geslo zaslužnje telesa, temveč njegovo oproščenje za službo velikim nalogam duševnega sveta. Vsi tisti katoličani, ki govorijo nespoštljivo o telesu, ga prezirajo, nimajo katoliškega duha, ki oznanjuje veličastno vstajenje mesa.

V katoliškem človeku je izravnano nasprotje v duševnih sposobnostih samih. Katoliški človek ni samo kontemplativen, pa tudi ne samo aktiven. Idealni katoliški človek združuje obe nasprotstvi v harmonično celoto. V današnjih časih se mnogo razpravlja o vprašanju, kaj da ima prednost, logos ali etos, spoznanje ali volja, kontemplativnost ali aktivnost. Misli se, da kontemplativnost izključuje aktivnost, da je med obema polarno nasprotje, ki ga ni mogoče združiti. Človek se tako nujno mora gibati v ekstremu, ker več kontemplativnosti pomeni vedno manj aktivnosti.

Katoliški človek pa tega nasprotstva v svoji osebnosti ne pozna. **Med logosom in etosom ni nasprotstva**, tudi ne med kontemplativnostjo in aktivnostjo, ker vsako dobro dejanje predpostavlja dobro spoznanje, vsako slabo spoznanje pa tudi ovira dejanje. Tako v katoliškem človeku vlada harmonija med obema, četudi ima v gotovem oziru **logos prednost pred etosom**, ker ga po naravi mora imeti. Vsa velika dejanja izvirajo iz velikih, ganjenih spoznanj duš. Zato ima tudi logos pri katoličanu v toliko prednost pred etosom. **Katoliški človek ne živi od nauk, moralizirajočih zapovedi**, kakor protestantski, racionalistični, **temveč iz globokih verskih intuicij**. Dejanje, etos, stopa pri njem v ozadje, morale pravi katoličan tako ne poudarja, kakor kak protestantski moralni pridigar. Seveda pa iz tega ne sledi, da je katoličan manj moralen kakor protestant. Katoliški človek izhaja iz bistveno drugačnega stališča kakor eticističen. Katoliški biti se pravi, živeti od globokih božjih, milostipolnih inspiracij, od ganutja božjih skrivnosti, od mističnega občevanja z Bogom. Katoliški človek, ki živi v tako intimnem stiku z Bogom, je samoposebi tudi moralen, a njegova morala ne izvira toliko od zunanjih se vsiljujočih zapovedi, temveč iz globokih verskih doživljanj. Če danes stopa v ospredje moralizujoča, eticistična smer, moramo reči, da ni katoliška, temveč protestantska, racionalistična. Čim bolj v današnjih časih sahnejo v nas nadnaravni viri, čim manj doživljamo verske resnice, tem bolj moraliziramo, da se ohranimo na površju. S tem pa seveda tudi odpadamo od svojega katoliškega bistva, ki živi iz vere, mogočnih nadnaravnih spoznanj, iz Boga. Treba tudi na tem polju izravnave med logosom in etosom, da bomo dobili ideal katoliškega človeka.

Očrtali smo bistvene poteze katoliškega človeka, kakor bi naj bil v resnici. Črke so mrtve, življenje je pa živo. Tako tudi tu moramo reči, da nas ne bodo rešile suhe razprave, črke, besede, temveč le živi zgledi idealnih katoliških ljudi. To so bili predvsem svetniki in pa tudi, drugi, kojih imena se ne nahajajo v svetih zapiskih. Avguštin, Tomaž, Bernard, Frančišek As., so nevenljivi, živi spomeniki katoliškega osebnostnega ideala. Poleg njih, ki so ovenčani s svetniško gloriolo, pa vstajajo grandiozne postave drugih borcev za katoličanstvo, Dante, Calderon, Montalembert, Manzoni, Rosmini i. dr.

Napačno pa bi sodil, da je bila njihova pot do katoliškega človeka ravna, izglajena, harmonična, kakor je bila končna usovršitev njihove osebnosti. Njihovo življenje je bilo dostikrat boj med ekstremi na življenje in smrt, tudi katoličan čuti živo razdvojenost med duhom in mesom, med idealom in resničnostjo. To razdvojenost čuti vsak in jo tudi mora čutiti, ker brez boja, notranje razprtije ni harmonije. O tem so nam dokaz hudi duševni boji Avguštinovi, Frančiškovi za ohranitev lastne osebnosti kakor tudi njihove težke borbe za reformo družbe; o tem nam priča Dantejev pot skozi peklo, vice v raj, kjer se mu šele v raju v gledanju Trojice razodene popolnoma katoliški človek v svoji usovršenosti.

Marsikateri katoličani, ki se strašijo tega boja, očiščevanja samega sebe in družbe, ki jih obdaja, ostanejo ravno vsled tega vedno na površju, v gnilem polovičarstvu, in si domišljujejo, da so dosegli harmonijo v svoji osebnosti. Ta harmonija pa je le zunanja, navidezna, ker niso šli na znotraj, do jedra. Zato je treba očiščevalnega ognja, bojev, trudapolnega prizadevanja in hotenja v svoji osebnosti in svetu. Tako se nam končno razodene tudi katoliški osebnostni ideal kljub svoji umirjenosti, harmonični ubranosti kot borbeni ideal, kot »vojskujoča cerkev«. Le tisti ga dosežejo, ki si ga vsak dan vedno vnovič v borbi s sovražnimi silami v človeku in zunaj njega osvajajo. Tudi mi katoličani ostanemo kljub svojemu visokemu osebnostnemu idealu vedno slabotni ljudje, ki morejo vsak dan in vsak trenutek v lastni svoji notranjosti in javnem družabnem udejstvovanju podleči razkrajajočim ekstremom človeške razprte narave. Zato še nam posebno velja boj, neizprosen, stanoviten za najvišje ideale bogovladstva v naših dušah in svetu. Po tem se bo spoznal v naš katoliški človek, da smo neprestani borci, nikdar zadovoljni z obstoječim, vedno kvišku hrepeneči v neskončne višine Boga in njegovega kraljestva.

F. Č.:

Poglavje o ljubezni.

Ni dvoma, da živimo v dobi, v kateri propada duša, je izčrpana vsa njena skrivna srčna toplota, so zakopani notranji studenci in usahnili viri, iz katerih se hranijo najlepši cveti človeške duše. Govorica srca je postala nepoznana. Le redko zažuborijo ti podzemski studenci in trenutno: ko stojimo ob odprtem grobu in ne poznamo leka svoji boli, ko prevzema dušo sveto hrepenenje po otroški veri in bi se duša rada očistila, ko sliši besede, pesem, morda samo ton zvona, njegovo prostorno širjenje in njegovo daljno brnenje, ko ob vonju ene cvetice zaživi v nas slika domovine in rojstnega kraja; ko glasba velikega mojstra vzvalovi v nas življenje, in svet okrog nas iznikne v nič; in zazvene glasovi, ki se vzbujajo v tišini gozdov in z višin gorâ govore govornice, da bi se duša ozrla vanje in iz njih brala živo oznanjenje o lepoti, svetlobi in moči.

Pa so v nas še druga doživljanja, jasna in sveža kot kristal gorskega potoka, doživljanja, nedolžna in čista kot belina lilij, in doživljanja, polna žarke barvne lepote, ki naše čute vzburkajo v plameneča utripanja; so doživljanja, v katerih vstajajo spomini in prihajajo k nam kot stari znanci, da se nam zdi, da se vsekdar v nas utrne kos pomladi, ki jo išče vse naše mlado hrepenenje in ki jo brezbožne besede klevetajo, obračajo, spreminjajo, potvarjajo; in so doživljanja, ki morejo oznanjati oznanjenje o srcu, o njegovi sreči in o ustaljenosti duše. So doživljanja, v katerih sega duša iz sebe ven v drugo dušo, se potaplja v njej in dviga iz nje do novega spoznanja, k solncu, v bližino jakosti in lepote.

Odkrito priznavam, naslednje strani nimajo namena določiti pojem o ljubezni, le približno hočejo označiti njeno bistvo, njen zmisel in njen postanek v našem življenju; hočejo le tipajoč izpolniti z bogatejšimi črtami obrisno sliko, ki že itak visi v duši vsakogar, ter voditi do njene razumevanja. Taka označba more seveda govoriti le onemu, ki ni že popolnoma slep za pristno doživljanje. Slepcu govoriti o barvah in slepcu za dušo govoriti o duši, pa naj bo govornica znanstvena ali ne, ne pomaga nič.

Poskus, določiti ljubezen in njeno mesto v življenju, se more pregrešiti v dveh smereh. Brez poznanja duše, življenja in preteklosti se danes splošno ljubezen spravlja v izključno zvezo s spolnostjo in umazano čutnostjo ter se na ta način loči in odreže s temnim zidom od one ljubezni, ki izhaja iz razcvetajočega se, telesno živega, svetlotemnega pravega življenja, in za katero težijo in tipajo čiste želje našega srca, naša pot gre ven iz lažnih mrež in navidez prepričevalne logike vseh modernih apostolov seksualnega razživljanja, naša pot gre za nemotno jasno sliko resnice in njenega čistega odsvita.

Druga napačna smer našega iskanja pa bi bila, če bi pri misli na ljubezen mislili samo na notranjost, na njene skrite, osebne lastnosti in iztikali v nepotrebnem tuhtanju in brskanju po njenem dnu. Na tak način

bi le po nepotrebnem iskali abstraktnih »idej«, spravljali v tek ves svoj miselni aparat, prižigali mnogolične luči in različna svetlikanja, ne da bi mogle vse te izvlečene stvari bistveno obogatiti naše duše. — Ko se uglabljam v svojo dušo in sledimo srebrnemu toku njenega življenja, pa tudi ne zadoščajo sanje, ne zadošča kroženje okrog samega sebe, ne zadošča življenju odtujeno izbegavanje v neskončnost in samo hrepenenje. To bi bila nesposobnost, videti in ustvariti v trdokruti snovi vsakdanjega življenja pravo harmonijo; to se pravi, zidali bi si drugo življenje, osenčeno od nerealne svetlobe, in v njem tipali za fantastičnimi ideali.

Naša pot gre v globino; a kar se ne dá izreči, noče tirati v svetlobo vsakdanjega dne. Na drugi strani pa vemo še, da istinitost življenja ugovarja duši, da prihaja z njo v nasprotje, da duša sama nosi protislovja v sebi, da sliči često napeti sili in izkipevajočemu bogastvu, ki ga telo, njegov vrč, komaj more obseči. Zato bodo naše formulacije previdne, če naj vodijo do duše in naj oblikujejo njeno bistvo v žareč kristal.

I.

Stvarna razmišljanja treba začeti z analizo tega, kar nam beseda »ljubezen« v sedanji jezikovni rabi pomeni. Toliko postane pri tem kmalu očitno, da je beseda združena z najrazličnejšimi pomeni, da pomeni celo nasprotujoča si dejstva, ki se težko dajo združiti in spraviti pod en klobuk.¹

Besedo ljubezen rabimo za duševno lastnost (1) v sledečih zvezah: »človek brez ljubezni«, »nekdo, komur manjka ljubezni«; v pridevnikih »ljubezniv«, »ljubaven«, »ljubezni vreden«, »ljubi Bog«, »ljubi moji otroci«, »ljuba duša«, »ljubo dekle«; v samostalniki: »ljuba, ljubica«, »ljubkost«, »ljubljenec«, »ljubezen do čednosti, resnice, samega sebe«, »redoljubnost« in še drugi.

Beseda nam pomeni trajno stanje ali minljivo dopadnje (2) v zvezah: »meni je ljubo, če pijem kavo, čaj, čokolado«, »če se vozim v drugem razredu«, »če pred jedjo čitam«; drugič zopet sili v ospredje interes, zanimanje, ter poudarja svojo »ljubezen do stvari same«: ljubezen do poklica, domovine, znanosti, umetnosti, prirode, lepote, gledišča; semkaj spada tudi ena stran »krščanske ljubezni« ki pomeni dolžnost spoštovanja do bližnjega in dolžnost usmiljenja; nadaljnji zgledi bi bili »ljubezen do človeštva«, »ljubezen do bližnjega«, »ljubezen do ubogih«, »evangelij ljubezni«, »karitas« in še dalje: »ljubezen do sovražnikov«.

Različna od »ljubezni do stvari« in prav tako od »ljubezni do ljudi« je ljubezen, ki pomeni srčno vez (3), nagnjenje, simpatijo, teženje. Po predmetu bi mogli ločiti različne vrste:

Vezi, ki nas vežejo na določene stvari in njihove nazorne lastnosti in svojstvenosti (3a): ljubezen do morja, do planin, do gozda, do

¹ Prim. k temu dela Klagesa, Schillerja, Sprangerja, Freyerja.

planjave, do zvezda, oblakov in voda, do cvetic, živali, kamnov, do juga, do solnca, do pomladi, poletja, jeseni in zime, do določenih zvokov barv, vonjev in dišav, do igranja na klavirju, do slik, umetniških predmetov.

Nadalje vezi do gotovih ljudi (3b): ljubezen do prijateljev, staršev, otrok, sestra, tovarišev, predstojnikov, vladarjev, podložnikov, do ljudstva. Ti slučajji so že združeni s spoštovanjem, sočutjem; ljubezen med brati se razlikuje po težko izrazljivih odtenkih od ljubezni med prijatelji; le-ta se razlikuje od ljubezni med tovariši, ljubezen staršev do otrok je drugo kot ljubezen otrok do staršev, »drugače ljubi pomočnik, drugače mojster mojstra«.

Nadalje obstoja nagnjenje, ljubezen, ko ljubimo na ljudeh posamezne njihove strani in lastnosti (3c): ljubezen do lepih rok, nog, oblik vratu, nosu, polti, plavih ali temnih las, modrih ali rjavih oči; ljubezen do zadržanja telesa, njegovih gest in linij, do govornice, do tona, s katerim je bila beseda izgovorjena.

Kdor zna iskati v svoji duši, bo videl, kako različna so vsa ta nagnjenja in vse te težnje; kako nihajo semtertja v skali: na enem koncu nagnjenje iz gole navade, na drugem strastno nagibanje in teženje ter vzvalovanje gorko - žareče, fine snovi naše duše.

V vseh dosedanjih slučajjih bi lahko »ljubezen« zamenjali z »nagnjenjem«; a sedaj se ozrimo po zgledih, kjer beseda ljubezen jemlje v misel nagona, nagonsko teženje. — Pri tej priliki naj samo mimogrede izkažem razliko med »nagnjenji« in »nagoni«. Prosto se sicer lahko odločimo, v kakem pomenu rabimo ti dve besedi; a že dnevna govorica rabi različne pridevnike in s tem izkazuje razliko med nagnjenjem in nagoni. Jezik pozna »močne, hude« nagona, a »globoke« simpatije, »globoke« vezi med prijatelji. Nagoni vodijo vedno do dejanja, do gibanja, ki vodi do združitve, do zadostitve; če to ni mogoče, pride do občutka motnje in neugodja; nagnjenja ne zgubijo na svoji moči, če zunanje razmere ne dopuščajo realizacije. Nenaklonjenost, antipatija vodi kvečjemu do opustitve, negativni nagoni vodijo do dejanja; globoka nenaklonjenost se izogne predmetu; jaka jeza, zavist, hudo sovraštvo gre dejansko proti objektu in ga skuša uničiti.

Na to razliko se bomo še vrnili; tu naj sedaj ločimo troje vrst »nagonske« ljubezni.

1. Združevalni nagon v obče.

Nagonska ljubezen je vedno nagon po združitvi, nagon po združitvi gre vedno za telesno združitvijo. Ker pa dvoje bitij nikoli ne more postati eno, se zdi, da je osnovna oblika zadostitve in izpolnitve tega nagona vsaka najvišja mera telesne bližine ali pa oni telesni stik in dotik, ki je obenem simbol in dejanje, namreč poljub. Če hočemo imeti zgled za tako ljubezen, jo treba iskati v materini ljubezni.

Ljubezen matere do svojih otrok se dá lepo ločiti od njene simpatije do enega ali drugega izmed njih. Simpatija je v zvezi z nagnjenji,

ljubezen pa je stvar nagona; osebna simpatija je zavisna od najrazličnejših činiteljev; ljubezen je do vseh ena, sega tudi v globino duše, a manjka ji takorekoč duhovne vsebine, samo to ve o otroku, da ji telesno pripada, da je njen, pa naj bo otrok njen ljubljenec ali pa tudi »izgubljeni sin«. Vsa smer te ljubezni gre za telesno skrb otroka, svojo izpolnitev najde v telesni bližini, združitvi, nežnem otipanju in božanju; zato se mati nagonsko protivi ločitvi in njena bol ne pozna meja, kajti telesna bližina ji pomeni vse. Globoko so zrlí v življenje kitajski slikarji, ki jim je pojem ljubezni združen s sliko žene in otroka.

A materina ljubezen je le najčistejša oblika teženja za nežnostjo, sladkanjem, negovanjem, božanjem, združevanjem. »Nežna ljubezen«, bolje rečeno potreba po nežnosti se vleče kot trdna nit skozi vse človeško življenje, se pojavlja v najrazličnejših oblikah, vsebuje mnogovrstne stopnje ter se nanaša na vse možne predmete. Tako moremo naštetí ljubezen do kožuhovine, do baržuna, do ptičjih peres, do mehkih livad, do divana, da, celo do ilovice, prsti, ki se dá oblikovati; kratko rečeno: do najrazličnejših mehkih, prožnih, jakih predmetov, ki jih išče naše otipavanje in potreba po negi. Tudi kopanje v mrzli ali topli vodi ima tu eno izmed svojih korenin, in prav tako izhaja ljubezen do gotovih živalí (n. pr. mačk) iz mehke, prijetne telesne oblike.

Končno ni dvoma, da črpa tudi pristna, prvotna ljubezen do domačije, doma, domovine, domače grude svoje osrednje sile iz nagona, ki ga zadovoljuje le telesna bližina doma in domačije; da postane ločitev od doma vzrok domotožja, ki je zlomilo že srca najjačjih poedincev. Prirodni narodi še danes izkazujejo svojo ljubav cveticam in drevju, orodju in orožju; stari Germani so v jutro pozdravili drevo in mu naznanili smrt gospodarja. Afričani zbujaajo z vreščanjem bobnov svoje čolne, po končani vožnji jih z uspavanko zazibljejo v sladki sen. V tej zvezi tudi razumemo, da more domotožni nenadoma okrevati, ko prejme kos svoje domačije, skupek prstí, hleb domačega kruha, in v novi luči se nam prikaže vsebina antične pripovedke o Antéju, ki je bil zakoreninjen v materi zemlji, prešinjen od njenih življenjskih sokov, ki pa je postal brezmočen, če je zgubil telesni stik z zemljo.

2. Požiralni nagon.

Prvi hip se zdi paradokсно, da pri nagonskih oblikah »ljubezni« navajamo nagon, ki ga navadno navajamo kot »prehranjevalni« nagon. Da je to dopustno, se vidi iz sledečih okolnostih. Lakota in žeja sta dva različna osnovna nagona, kojih notranja smer in notranji zmisel gre za združitvijo s trdno ali tekočo hrano. In kdor prizna možnost slasti in užtkov, ki jih prinaša jed in pijača, je obenem že priznal možnost, da ljubimo jedi in pijače. Vsak izmed naštetih nagonov se javlja v različnih nagnjenjih in samovoljni izbirčnosti, nagnjenje do vode je različno od nagnjenja do vina ali mleka, ljubezen do cvička je različna od ljubezni do ljutomercana ali terana. Nič ne vprašujemo, kako se vse to dogaja,

samo to vemo, da pozna slast v vseh teh slučajih neki višek in da pride do svoje izpolnitve takrat, ko požiramo dotične predmete.

Ta vrsta nagonov izhaja iz neubranljive potrebe ter vodi do dejanja, se stopnjuje v hudo, pekočo in mučno poželjenje, vsebuje pa tudi veliko izbirljivost in izkazuje tudi strani, ki smo jih zgoraj obravnavali pri »nagnjenjih«; dopustno je torej, da uvrstimo to skupino teženj in nagonov v skupino združevalnih nagonov in teženj. Zavrniti pa moramo vse one poskuse, ki skušajo tolmačiti te nagone iz »prehranjevalnega« nagona. Takega nagona ni. Prehrana je posledica sprejemanja hrane in od človeka miselno spoznani objektivni smoter, nikakor pa ne leži v nagonu samem, ni kos njegovega notranjega, danega zmisla. To se pravi potvarjati celotno nagonsko življenje, če ne čutimo in vidimo tega, kar nam podaja.

3. Spolni nagon.

Ugotavljamo le, da stoji često beseda »ljubezen« izključno le za spolni nagon in »ljubiti« se po takem pravi zadostiti spolnemu nagonu. Da to ni dopustno, bomo morali izkazati. Zaenkrat naj o spolnem nagonu samem ponovimo to, kar smo že ugotovili za razlikovanje lakote in žeje ter »prehranjevalnega« nagona. Potvarjali bi nagonsko življenje, če bi imenovali spolni nagon nagon za razmnoževanje. Kajti razmnoževanje je le možna posledica seksualnega udejstvovanja, ni pa dano nagonskemu doživljanju kot njegov cilj in zmisel. Za ta objektivni smoter ve človek, ga umsko dojema; tudi človeško hotenje (ki ni nagonskega značaja) seveda lahko spremlja nagonsko dejstvovanje z mislijo na potomstvo in si želi potomstva; ta želja postane lahko celo navidez »nagonska«. A ta želja je nekaj popolnoma drugega kot spolni nagon, ki v tem slučaju postane golo »sredstvo« za gotov smoter, in ta želja je »interes«, hotenjska smer, motiv volje, ne pa več pristni, prirodni, elementarni nagon, ki gre v drugi smeri (glej pozitivno analizo spodaj) in ima svojo imanentno strukturo in svoj zmisel.

Ko smo približno pregledali vse zveze in pomene, v katerih srečavamo besedo ljubezen, naj na koncu razvrstimo nekaj naštetih pojmov. Očitno naj postane, da vežemo s to besedo najrazličnejše stvari in da bi bilo bolje rabiti druge označbe in besede, ki jih navajamo v oklepaju: ljubezen do stvari (= zanimanje do stvari), ljubezen do samega sebe (= iskanje samega sebe, sebičnost), ljubezen do bližnjega, sovražnika (= spoštovanje), ljubezen do lepote (= navdušenje), prijateljska ljubezen (= prijateljstvo), nežna ljubezen (= nežnost), jaka ljubezen (= strast), »ljubezen« (= spolni nagon), materina ljubezen (= navezanost na otroka).

Vse to pomeni naša beseda in če pomislimo že, da pomeni ta beseda o b e n e m interes, seksualnost, sebičnost, prijateljstvo in duhovno ljubezen, bomo pač uvideli, da je nemogoče spraviti vse to v en predal ali žep. Tesarska psihologija bi bila, če bi iskali za vse te pojave nekaj skupnega, če bi v vseh teh duševnih pojavljanjih in utripih tipali za

skupno stranjo in lastnostjo, vse izvajali iz ene točke in ene vrste doživljanja; in višek nepoznanja duše in njene globine bi bil, če bi vse naštete slučaje celo izvajali le iz spolnega nagona. Tudi moderna psihoanaliza Freudovega kova nam tu ne bi mogla pomeniti zadnje in odresilne besede.

A kljub vsemu smo prepričani, da obstoja neki vir dušnega življenja, neka elementarna stran človeške psihe, ki ji po pravici gre naslov ljubezni. Le-ta se tuintam javlja tudi v onih doslej naštetih oblikah ljubezni, je pa danes po večini tonila za daljnimi oblaki in zapadla pozabljenju. Naša skrb bodi, da prodremo v globino pozabljenih zakladov in v žalostno temino današnjih dni prižgemo bakljo srečo oznanjajočega novega življenja.

II.

Preden začnemo s pozitivno analizo ljubezni, naj pogledamo v lice še Platonu, kojeja nazoni še danes hodijo po dušah, čeprav morda spremenjeni, pretvorjeni in preoblikovani v krščanskem zmislu. Da ne bo naša obtožba krivična, se moramo pomeniti z njim; kajti do Platona nazaj gredo početki misli o telesu kot ječi duše in do Platona nazaj gredo početki grozničavi misli o telesu kot grobu duše.

Platonovo mnenje o ljubezni je sledeče: eros ni ne bog ne človek, ampak demon, ki izhaja od božanskega očeta in zemske matere. Zato je ravnololiko popoln, da mora stremeti za višjo popolnostjo, da je posredovalec med bogovi in ljudmi. Platon predpostavlja v človeku pomanjkljivost, človeška duša rabi dopolnujočega pola, ki ji šele dá popolnost in pravo bitnost. Način, kako se ljubezen udejeuje in javlja pa je: rojenje in stvarjanje lepote. Ko pride človek v določeno starost, hoče naša narava roditi, stvariti; lepota ji je sproževalka in pomočnica.

Nadalje loči Platon telesno in dušno teženje za stvarjanjem. Telesno stvarjanje se nahaja tudi v živali in v človeku v toliko, kolikor nosi živalski delež; dušno imamo samo v človeku in njegovem duhu. Iz tega duhovnega teženja se porajajo dela umetnikov in pesnikov ter dejanja junakov, zlasti pa vsa prava ljubezenska razmerja (med možem in mladeničem seveda!), ki gredo za tem, da ustvarijo v ljubljeni duši najvišjo modrost in lepoto in da vodijo do skupne ponovne blaženosti in nebeške sreče.

Ko pa duša ljubi lepega ali popolnega človeka, ne ljubi na njem bitja, ki je minljivo in polno nedostatkov, temveč ljubi na njem in v njem oziroma ob njem lepoto samo, dobroto in pravičnost samo, ali katerokoli drugo ljubeznivredno čednost »kot tako«. Poedini človek ni nikoli »lepota, popolnost, dobrot«, temveč jih samo predstavlja in reprezentira, kakor še marsikdo drug. Mnogi poedinci so »deležni« ene, iste lepote, dobrote in popolnosti, in prav to dejstvo, da so deležni nadosebne, neminljive in brezmadežne »ideje« o lepoti in dobroti, jih

delu ljubezni vredne.² — Od kod pa vemo za te ideje, ko vendar noben posameznik ni istoveten s kako »idejo«? Platonov odgovor se glasi, iz spomina; v prejšnji, »boljši, višji« eksistenci, ko se nesmrtni del naše duše še ni zvezal s telesom, je naša duša gledala prapodobne in ideje; duša je padla in tedaj pozabila na vse, kar je zrla. Eros, ljubezen pa obstoja v tem, da tedaj, ko naše oči zrejo osebnosti, obdarjene z lepoto, dobroto in popolnostjo, nenadoma zažive v duši spomini na slike, ki smo jih zdavnaj gledali; duša odkrije na drugem bitju odsev čutom nedosegljive lepote in dobrote in se vname zanj v plameneči ljubezni.

Nato sledi boj med »zemsko in nebeško ljubavjo«, med čutnim nagnjenjem in abstraktno-duhovnim navdušenjem. Čim bolj zmaguje »nebeška ljubav« nad zemsko, tem bolj gineva ljubezensko teženje in hrepenenje; na njegovo mesto stopi želja, duhovnost ljubljene duše razviti v najlepši cvet in jo približati božanski popolnosti. Po taki ljubezni se duša zopet vrača iz sveta minljivih odtisov in posnetkov prave popolnosti v kraljestvo idej; namesto sveta, kjer se vse spreminja in pretvarja, gleda tedaj »ono brezbarvno in brezoblično in brezsnovno bistvo, ki mu v resnici gre bit«. Duša je postala »krilata in lahka, ... in ni za človeka večje dobrine od te.«

S temi Platonovimi nazori se bomo šele pozneje pečali. Ugotoviti bomo morali, da je to racionalizem, ki se peča s pojmi in suhimi shemami o življenju, ne pa z življenjem samim; ugotoviti moramo že tu, da je to napol pesniška in zapeljiva dialektika v službi svetu odtujene in zemlji sovražne metafizike, ki napoveduje boj čutom in telesu in nas zagotavlja samo onostranskih blaženosti. Kako lažniva je ta metafizika in kako neporabna za tolmačenje čudotvornojake globine življenja in njegove rasti in njegovega usihanja, naj izkažemo na najočitnejši in najbolj znani strani vsakega ljubezenskega doživljanja.

Ko človek ljubi drugega človeka, saj ni res, da ljubi v njem lepoto, dobroto, popolnost kot tako. Vsakdo ve, da ravno močna in globoka ljubezen najmanj vprašuje po razlogih in vzrokih svojega obstoja; vsakdo ve tudi, da ljubeči na ljubljenu dušo vidi morda celo kopico napak in slabosti, in da jih niti noče odstraniti, ampak da ljubi drugega tudi z vsemi njegovimi napakami. — A kljub temu bi bilo možno, da je bilo doživejše lepote in dobrote skrit vir, nepoznano izhodišče ljubezni. Toda vsaka čednost in prednost, ki si jo moremo misliti, in prav tako vsak nedostatek in vsaka druga lastnost, se nahaja tudi v drugih bitjih; v tem pogledu se ljubljena duša krije z njimi. In vendar mora vsakdo priznati, da

² To misel je najlepše izoblikoval Dante v zadnjih spevih Purgatorija (XXX, XXXI, XXXII). Ker je stvar važna, naj omenimo glavna mesta iz tega misleca-poeta, ki odkrivajo njegov nazor o Erosu: XXX, 103—145, XXXI, 22—63 in XXX, 133—145 (la seconda bellezza che tu cele!). Za Danteja je platonski nazor živel še v vsej svoji sili, vendar je Dante bistvo ljubezni kot poet intuitivno mnogo globlje zagrabil nego grški filozof — on je videl tudi »nenadomestljivost ljubljene bitja«. Glej naslednja izvajanja!

nikoli še ni koga ljubil zaradi onih lastnosti in potez, ki jih ima dotični skupne z drugimi ljudmi; opaziti mora, da se ljubljene, kolikor je ljubljene, razlikuje od vseh ostalih bitij. Zgodovina in legenda, bajka in pravljica nam pričajo za to nepobitno; za Danteja je bila samo ena Beatrice, za Tristana samo ena Isolda, za Prešerna samo ena Julija; in Kriemhilda je poznala samo enega Sigfrida, Julija samo Romeja, Ofelija samo Hamleta, Héloiza samo Abelarda. Ko je zbledela ta ena zarja, ko je zatonilo to eno bitje, ko je bila ugrabljena ta ena ljubezen, je zatonilo in ugasnilo ljubečemu vse, vse mu je bilo ugrabljeno. Misel na druge žene in može ne more nadomestiti vezi, ki so spletle srca v eno celoto. Ko sta se našla, sta se brez pridržka odprla in se ne moreta več zapreti, njihov govor je brezmejno resničen, njihovi pogledi so vdaja, njihova sreča je podaritev temnega in težkega soka in toka ljubezni. To je zgodovina duše, nepreračunljiva in nenadomestljiva. Pa tudi če ta plamen ugasne, če pride druga in tretja oseba v žarek njegove svetlobe, — kolikor je dotični ljubljene, je odtegnjen ostalemu svetu, njegova podoba visi nenadomestljivo v ljubeči duši; in če bi vprašali po »zmislu in smotru« vsega, ne bi mogli najti drugega kot to, da se ljubita. Kakor zazveneva in izzveneva melodija v pesmi, tako dobiva ljubezen svoj zmisel sama iz sebe. Po Platonu pa bi morali ljubiti splošne predmete, pojme in sheme.

III.

Sedaj naj navežemo niti svojemu razpravljanju zopet nazaj, kjer smo končali v prvi točki, in začnimo z natančnejšo analizo ljubezni. Prav nam bo prišlo, če začnemo s primerjanjem ljubezni-erosa in spolnega nagona. Eros ni spolni nagon in spolni nagon ni eros. A kljub temu se po nečem ujemata in možno jih je radi tega zamenjati.

Erotično doživljanje, ljubezen nosi vedno vsaj ta znak, ki ga moremo zaznamovati z jakim zadovoljstvom, blaženostjo, sladostrastjem, ekstazo določene vrste. In opaziti moramo takoj, da nekaj podobnega prinaša zadostitev spolnega nagona; da pri navedenih besedah navadno in predvsem mislimo ravno na čutna in čustvena vzvalovanja in razburkanja spolnega življenja. Ta raba besed in smer našega mišljenja ne more biti slučajna, v slasti in zadoščenju spolnega doživljanja mora ležati nekaj, kar vsebuje tudi eros-ljubezen.

Preden izkažemo to skupnost, naj navedemo bistveno razliko med njima. Spolnost je brez dvoma nagon z izrazitim značajem »potrebe« in s ciljem, priti do nepopisne in razmeroma kratke telesne bližine in združitve z drugim bitjem, s katero je združeno čutno zadoščenje. Vsa smer teženja gre proti drugemu bitju in za združitvijo. Nasprotno eros sploh ni noben nagon, ampak duševno stanje brez vsakega značaja »potrebe« in teženja po njeni zadostitvi. Eros je izpolnjenje »samo na sebi«, popolno zadoščenje in popolna blaženost in vzhicenost, ki je pustila vse

teženje že daleč za sabo. Kakor upam še izkazati, vsebuje eros še druge sile v sebi, da ni golo čustvo ali razpoloženje in sanjavo tipanje za nedoglednostjo.

Platon je zgrešil ljubezen, ker tolmačil jo je po sliki, ki jo je imel o spolnosti in njeni »potrebi«. Njegov eros je demonski, je teženje, a je seveda teženje, ki mu je pravi ljubezenski odnos samo s r e d s t v o za dosego duhovne popolnosti, o kateri nam zagotavlja, da ni večje človeške sreče od njene posesti. Toda karkoli je že ta duhovna sreča, toliko je gotovo, da je prav tako zadostitev in izpolnitev predidóčega teženja, kakor je čutno sladostrastje spolnega akta zadostitev predidóčega združevalnega nagona. Tu pa treba pribiti dejstvo, ki ga lahko vsakdo iz svojega opazovanja potrdi, da nobena prava sreča in blaženost, naj bo čutna, dušna, duhovna, ne nosi v sebi značaja konca in z a d o s t i t v e, bodisi nagona, bodisi želje. Tudi zadostitev stremljenja in volje ne more pomeniti prave sreče in blaženosti. Vsako uresničeno in izpolnjeno hotenje je zadoščenje le v hipnem trenutku prehoda iz stanja, ko še nimamo predmeta, v stanje, ko je stremljenje uresničeno; temu stanju mora slediti stanje dolgočasje (Schopenhauer). Zadostitev in ugodje zadoščenja je tem večje, čim večje so zapreke in ovire našega hotenja; »sreča« pri tem je precej brezbarven doživljaj. A srečo v polnem pomenu besede istovetiti s premagovanjem odporov in ovir, se pravi izbrisati njeno bistvo in potisniti na mesto pravega življenja in duše ideal modernega človeka, ki pozna same »smotre, koristi in namene«, uspehe in farizejstvo in ki ne pozna ne polnobarvne sreče čutnosti in ne prave blaženosti in radosti duše. Sedaj pa približno lahko odgovorimo na vprašanje po skupni vezi med erosom in spolnostjo. Spolna zadostitev je sreča, blaženost, slast v toliko, kolikor je deležna blaženosti in o m a m l j i v e s r e č e e r o s a, a spolnosti manjka popolnosti v tem, da je le z a d o s t i t e v n a g o n a in njegove »potrebe« ali celo človeške želje.

Zadostitev nagona je skromno omejena in usmerjena v določeni smeri, združitev dveh bitij je njen »cilj in smoter«; eros ne pozna določenih povodov in prilik, smotrov in oblik; javlja se v nepreštevni vztrajnosti in more priti do svojega izpolnjenja v golem čistem pogledu na ljubljeno bitje. Vzbuditi se more v razkipevajoče divjanje in neukrotno pretresanje vsega bistva, a stopa na plan tudi v kristalni izčiščenosti in oddaljenem gledanju. — Tako malo je v njem potrebe in teženja po zadostitvi, da kar je v njem teženja, da je to teženje po izsipljanju, prekipevanju, močnem in brezmejnem podarjanju in razdavanju. Ni tu potrebe in pomanjkanja, tu gre za rastočo in prodirajočo polnost in zlatorazsipajoč plamen. Vejejo vetri, zemlja igra svojo kraljevsko stvarjajočo igro, rdeče in modro in temno prihajajo dnevi in noči, mnogoglasno se javlja govorica prirode, tu fino in mirno, tam trdo in bojevito, tu zasolnčena melodija, tam mrko udarjanje plati zvona in grozna napoved smrti. A kamor pride žarek plamenečega erosa, zažari lepota brez imena, kamor stopi njegova

noga, raste življenje, njegov objem sprošča človeka iz vezi; zdi se, da je zadnja beseda izgovorjena med dvema ubogima banalnima srcema. In vendar se njuna duša vzpne kvišku, srca žarijo od jakega življenja in njuno telo vzcete v novo lepoto in skrivnost. Tudi smrt ni več huda. Z ljubeznijo je tako kot s solncem: »Kakor razmetava solnce na večer od svojega neizčrpnega bogastva in ga siplje v morje in kakor se čuti šele tedaj najbogatejše, če vesla še najbednejši ribič z zlatimi vesli« (Nietzsche), tako veže vez ljubezni dušo z vsem, kar pride v njeno območje.

V čem torej obstoja akt ljubezni, kaj je njen zmisel, kaka je njena smer in kakšen je njen predmet? Naj nam bo dovoljeno navesti formulo: ljubezen je ono gibanje, oni akt, v katerem pride vsak konkretno-individualni predmet, ki je nositelj vrednot, do čim najvišje vrednosti, ki je zanj možna. To se pravi, l j u b e z e n je ona pot, ki na individualnem predmetu šele odkrije vse njegove popolnosti in ki predmet dvigne in na njem razvije vse dane možnosti do čim največje »popolnosti«. Za ljubezen med dvema srcema se to pravi, da iztakne šele ljubezen na drugem bitju vse, kar je na njem vrednega, da drugo dušo prime s svojo roko in jo pokliče za njeno ime. In od te druge osebe se ljubezen zopet vrača nazaj k sebi, od drugega je vzela sliko s seboj; zrla je v oko, ki jo gleda iz neprestane globine in iz škrlatne noči, in ta slika raste v močno jutranjo zarjo srečnega življenja. Izpolnjenje in dopolnitev, ki ju prinaša ljubezen, naj ponazorimo s sliko in s paralelo, ki je vzeta iz doživljanja prirode. Gozd, ki ga zaznavam iz svojega okna, je danes isti gozd kakor včeraj, in bo jutri oni, ki je danes. Pojem o tem gozdu, racionalno gledanje tega gozda misli lahko vedno iste lastnosti na njem, dojema vedno nekaj splošnega in umetno odmisli in odtegne vse, kar je v zvezi z duševnostjo in doživljanjem, in vse, kar je združeno z njegovo individualnostjo in njegovo »dušo«. Gozd nam je predmet, nekaj fiksnega, a ni to, kar je pravemu umetniškemu, religioznemu, sploh dušnemu doživljanju: ni namreč p o d o b a, praslika (v Platonovem pomenu). Ko gledamo podobe o predmetih, nam je drugače. Stokrat smo lahko videli gozd pred svojim oknom, a doživeli nismo predmeta in stvari, one stvari in onega predmeta, ki ga tudi botanik misli; toda enkrat, nenadoma pride naša duša do gledanja; gozd je pravkar plamenel v luči večernega solnca, in tedaj zazre moja duša nenadoma, česar še nikoli prej ni videla, morda samo minuto, morda samo par hipov; in ta slika se ne vrne več in se ne more več vračati, ne mení, ne komu drugemu.

V trenutku mojega gledanja je žarel gozd v žaru večernega solnca, in tega sijaja in žara ne moremo odtrgati od slike, ki sem jo gledal. In drugič je isti gozd valoval, razmetavan od viharja in zasenčen od oblakov; in drugič je bila duši sreča mila in zrla je zopet njegovo podobo. A naša duša ni bila pri tem le goli aparat za registriranje; kajti če bi šlo samo za to, da bi vse natančno in podrobno vsrkali vase, bi bili gola dobra fotografična plošča, a duše ne bi poznali. Duši pa gre ravno za p o d o b e in

slike. Na predmetu jo je zazrla, zaljubila se je vanjo in vzeti jo mora s seboj; da, s seboj jo mora vzeti. Zunanji predmeti so trdni in neodvisni, eksistirajo brez nas, a slike, za katerimi se ozira duša, so neprestano tekoče, večno prihajajo in odhajajo, rastejo, zažarevajo in ugašajo, niso otrplo odtrgane od življenja, ne primemo jih s pojmi, ampak le s simboli; te podobe pa so ž i v e, živé v duši, čeprav izcvetajo iz trenutka; in do teh slik se duša vrača, ko hoče biti srečna in jo napolnjuje hrepenenje po nedosegljivem vonju bolesti in sladkega umirjenja.

In podobno in prav tako je z ljubeznijo. Tudi v njeni duši visi slika o drugem bitju: o njegovem telesu in njegovi telesni lepoti, o njegovi duši in njeni lepoti, o nerazdružljivi enoti in skupnosti obeh (telo brez duše ni telo, duša brez telesa ni popolna, ob telesu je bogatejša). In to sliko si vzame ljubezen s sabo in ta slika ji je povod, da more rasti in da more ob njej rasti tudi ona duša, od katere je bila podoba vzeta. In slika duše umre, če umre duša, ki jo je nosila; in če je umrla moja slika v duši drugega, sem tudi jaz revnejši; a še večja boleost je, če duša še živi, a ne živi več v njej slika o drugi duši.

Jasno pa je tudi, da ta slika ne more biti vedno enako jaka; ljubezen ne more neprestano cveteti; pridejo ure in trenutki s prekipevajočo blaženostjo, a sledijo tudi ure teme in zastrte svetlobe, in trenutki, ko tudi podobe nočejo zaživeti in držati svoje obljube. — Nimam več mnogo dodati; ugotovimo še lahko, da v glavnem in v celoti stojita spolnost in eros v odnošaju medsebojnega motenja in oviranja. Kje so razlogi temu nasprotju, danes ne bomo obravnavali. A kako naj bo njuno razmerje, da bo možno čisto in globoko in močno življenje? O tem vprašanju izjaviti kaj splošnoveljavnega ni mogoče; vsak mora zase rešiti to nasprotje in spraviti spolnost in ljubezen v skladje po svoje. Da ni vedno mogoče spraviti ta dva faktorja v sklad, o tem priča v zadostni meri zgodovina in umetnost. Možna je taka ljubezenska sreča, a prav tako obstojajo vzroki divjebolestni in krutoneusmiljeni tragiki »ljubezni«, ki visi kot krvav blesk nad zgodovino, mameč in strašoč obenem, opevan od pesnikov, a nikoli razrešen; vedno in vedno ponavljajoč Shakespearejeve besede: »Kajti ni bilo nikdar usode žalostnejše od usode Julije in njenega Romeja.«

IV.

Življenje pozna i n t e r e s n e s k u p n o s t i in zveze poedincev; te slonijo na teženju za močjo, izhajajo iz motivov, ki se ne tičejo pravega dušnega življenja; življenje pozna č u s t v e n e z v e z e posameznikov: iz prijateljstva, tovarištva, skupne delovne prilike, simpatije, nagnjenja, ljubavnega razmerja in spolne odvisnosti in slušnosti; življenje pozna končno plemenite in čiste duhovne zveze, ki izhajajo iz skupnega navdušenja za kako nadosebno s t v a r, za lepoto, resnico, religijo, in ki tudi slone na podobnosti in sorodnosti značajev (stvarne skupnosti).³ A tudi

³ Prim. k temu n. pr. Wiese, Beziehungslehre, 1924.

najbolj požrtvovalna življenjska zajednica, izhajajoča iz krvi in sorodstva, nadalje tudi vez, ki veže določen »narod«, ali celo vse »človeštvo« v eno celoto, je še abstraktna, »idejna«; vedno gre za nauke, prepričanja, npravstveno kazuistiko, dogmatične formule, nikjer ni življenja, globokega življenja, življenja v zmyslu naših podob. Možno je, da vzplamti v človeku patos, idealizem ali iskanje resnice ali prijemanje lepote ali asketična odpoved samemu sebi iz ognja do kraljestva božjega, vse te vezi so nekaj drugega kot ljubav, rastoča med dvema srcema, razcvetajoča se v solnce in probujajoča se v tok svetlobe.

Nič ne devljemo v nič vseh naštetih oblik človeškega življenja in dejanja; in tudi ni mogoče reči, da bi bile manjvredne. A nekaj drugega so kot je svet ljubezni; druge strani naše duše in našega življenja se tičejo. Ko človek dela, ko je dejanje in hotenje ciljev in smotrov naše gibalno, smo vedno v službi in odvisnosti, smo posoda tuji vsebini in sila smotru, ki ne izhaja iz nas. Določbe se vsilijo naši zavesti in vesti kakor se vtisne predmet zunanjege sveta očesu; te določbe se utrdijo v naši notranjosti, odločujoča misel, važno odkritje in spoznanje se razplete v nas in nas spremeni iz proste zaokrožene bitnosti v usmerjeno silo. Vsako globoko dejanje seveda ni samo odvisno od »duha časa«, notranja nuja, vbojanje; tudi ni samo snovanje načrtov, pripravljanje, čakanje, razgibanje in udarec v življenje in završitev nekega osnutka; to je le vnanje lice. Vsako pravo dejanje se začinja globoko v osebnosti, vse njene sile se strnejo in utrdijo v njem, in od tu šele gredo navzven v dejanje in ustvaritev velikih činov in del; tako se druží človek z zemljo in utira pot v svet bodočnosti. Toda povsod je vezan na cilj, je več in manj kot osebnost sama zase.

A svet ljubezni je svet prostih osebnosti; vsaj toliko globoko vsidran v dušo in njena teženja kot svet dejanja in dolžnosti, vsaj toliko poln in vreden, da ga živimo in pronicamo v njegove zastrte globine. Človek se more iz sveta dejanja, sedanjosti, zajednice in skupnosti oprostiti ter povzpeti v novo smer in dimenzijo, v novo neskončnost, za katero smo slepi, dokler mislimo in čutimo po logiki »dejanja«. V tem svetu ljubezni, ki ni samo ena izmed sil telesa, ampak vznihanje vseh sokov in nasičenje vseh barv in čustev, živita samo jaz in ti, in če se v tem svetu srečata, nočeta nič od sebe in drugega, ampak samo drugega in sebe. Človek se najde razrešenega vezi in objektivnih odnosov, nevezanega in »brez« dclžnosti, ni uklonjen v trdost jake volje, brez častihlepja in češčenja, a poln, prepoln svojega lastnega bítva. Ljubezen se ne da nategniti v določeno in določljivo shemo; nekdo ljubi z grácijo in lahko krvjo, drugi hladno in preudarno, tretji otožno in s temno plamenečim duhom — a vsi so prešínjeni od svetlobe in sreče, ki izžareva iz njih, »ko stopijo oni v sobo«.

Dodati nam je samo še nekaj, kar je že itak vsebovano v dosedanjem; braniti se moramo namreč proti očitku, da smo iskali samo po subjektivnem doživljanju, se pogrezali v individualizem in zanikali vsako objek-

tivno vez in normo; govorili smo samo o čustvih in doživetjih, ki se spodobijo kvečjemu za fantaste ali ženske. — Ne, to ne gre, zares ne! Tu ne moremo utemeljiti vse moderne teorije o osebnosti in njeni individualnosti in njeni samosvojestvenosti. Kdor se zanima zanjo, naj gre do Sprangerja, Schelerja, Freyerja in Litta in naj vzame v roko prejšnje številke »Križa«. Tu naj samo za naše vprašanje približno izkažem, kako je ljubezen tudi nekaj »o b j e k t i v n e g a« in trdnega.

Vsaka duša ima svojo lastno polnost in svoj lasten zakon tej polnosti, ima svoja vzvalovanja in usihanja, svoj imanenten zakon in prosto-zanesljivo izpolnjevanje tega zakona. Vsaka duša ima svojo rast, svoje dolžnosti in grehe napram sebi, stori nekatere stvari z isto gotovostjo kakor opusti druge. Duša vdihava svet, si ga prisvaja, more rasti ob njem, a zori po načrtu, ki leži v njej in ne temelji v stvareh.

Res je, mi smo potomci in dediči in zdi se, da smo skupek in vsota tega, kar so bili naši predniki in dedje. Z očmi gledamo, ki so bile oblikovane v njihovem gledanju, naša roka je zgodovina človeškega orodja in rokodelstva, naša vrednotenja in ocenjevanja življenja so volja vsakokratne dobe, naša čustva so pripovedka o našem rodu. A naše življenje ni le usoda, določena od zunaj, mi smo tudi samobitna duša, ki more in mora postati oblikovan kristal in novo središče in nova izhodna točka pristnemu življenju in dejanju. Pripovedka pripoveduje, da so stari mojstri delali gosli iz lesa zvonišč in jarmov, ki da so v stoletjih vsrkali vase vse zvonjenje in brnenje in udarjanje zvonov; in da zveni sedaj iz zvokov gosli mrtvaški zvon, glas nevihte in oznanjenje miru: tako je z dušo, njeno močjo in njenimi zamahljaji, vzniki in utripi; oblikovani in stvorjeni so bili od vsega, kar je pretreslo zgodovino, a duša ohranja vse to bogastvo, spleteno v svojelastno tkanino, in izžarja vse svoje bistvo v tonih lastnega zvenenja. Vsak posameznik je torej globina, a je tudi zakon te globine. Iz te globine pa izhajajo tudi vsi odnosi med poedinci; iz nje dobivajo smer in pravilo svoji rasti; tudi ljubezen dobiva iz nje svoje meje in zahteve, svojo prostost in radost, iz nje varuje svojo čistost in črpa moč, da postane plamen, vztrepetajoč proti drugemu plamenu. In ta globina je vir in je napetost, ki jima je potek po notranjih zakonih predpisan. V duši moremo najti zakon duše in predpis njeni rasti in njenemu oblikovanju. Ti zakoni ne stopajo morda nikoli na plan in morda ne rodijo nobenih del in zunanjih ustvarjanj, a snujejo in kujejo v nas in so občutljivi za najfinejše grehe. So notranji zahtevki, ki nas prime, so takt, po katerem se kreče duša. Mi jih ne ustvarimo, ampak izpolniti jih moramo.

Vsaka duša in vsaka njena velika ljubezen ima svojo strukturo, svoj zmisel in cilj; nič še ni vezana na kako zunanje ali notranje dejanje, na kako dolžnost; nič še ni pokazala javno svojih čednosti in napak, a že v svoji notranjosti, sama pri sebi je že vezana in dolžna, dobra in močna, raste ali pojema, uspeva ali se ugonablja, je trdna na svojem mestu ali odpeve. Duša in njeno jedro in njeno bistvo more otopeti in odreveneti.

se more spriditi in zapreti, a more biti tudi sveža, trdna, jasna, mladostna, urna; se more zbrati, poglobiti, ojačiti in stvoriti v čisti gorski kristal; more rasti in kipeti in postati sproščena melodija in sveta pesem ljubezni.

Tako smo trčili na »objektivnost«, na nove predpise in zakone in norme, tako smo prišli do poglavja etike, ki ga ni mogoče obseči s splošnoveljavnimi shemami in ni mogoče določiti z abstraktnimi idejami in formalnimi in formalističnimi ugotovitvami. Ljubezen je čuden kompleks, se začenja često v vzburkani krvi, se javlja v čutih in živcih, živi v gestah in čustvih in sega do zadnje osti in zadnjega kota pogovora. Kak namen in zmisel naj ji damo, kam naj jo uvrstimo, s katero besedo naj jo označimo, v katero poglavje etike spada? Ni zanjo drugega zmisla od onega, ki ga nosi v sebi, da je namreč ravno »ljubezen«; ni druge besede zanjo kakor ljubezen, in zanjo je samo predalček, ki nosi ime ljubezen. In etika ljubezni je različna od etike poklicnih dolžnosti in etike odločnega hotenja in dejanja. Obe sta potrebni, a zamenjati jih ne smemo.

S tem naj zaključimo svoje razmišljanje in razpravljanje; naše tipanje naj bode napotek k lastnemu razmišljanju in iskanju nití, ki naj se vlečejo skozi naše novo življenje in ki naj ga strnejo v novo celoto.

Fajdiča V.:

Poglavje o optimizmu.

V trenutku, ko je tok časa radi najbolj različnih vplivov prinesel zahtevo po polnosti življenja, je naravna in opravičena prva zahteva: ustvarimo to polnost najprej v sebi in od nje dajajmo drugam, ona bodi kvas za kulturo novih dni. Toda, to ni nikakor lahko in treba je utirati nova pota, ki naj vodijo do cilja. Gotovo je, da je v bistvu pravi klic vseh, ki se jim hoče doživljanja, globokega doživljanja pravih vrednot — ali samo razkrivanje hrepenenja ne zadostuje. Če samo razpravljamo in zopet razpravljamo nedoločno o tej potrebi in smeri naših dni, smo v nevarnosti, da ena tema rodi drugo; nejasnost nas more enako ozdraviti kot napraviti bolne, njen rezultat pa je: ne doživljamo, ker ne znamo! Nikjer bolj kot pri govorjenju o bolečinah in zdravljenju moderne duše bodi beseda konkretna: povej duši, da je v doživetju odrešenje; povej ji pa tudi, kaj in kako naj doživlja, ker sicer bo še bolj zmedena kot prej. Če mi ugovarjaš, da ni mogoče podajati smernic doživljanju, ker si dve duši nista enaki, odgovarjam: kot povsod, mora tudi pri doživljanju človeka voditi razum in pri ljudeh z zdravim razumom bodo smernice bistveno enake; na te se bo opiralo doživljanje, ki v dveh slučajih ne bo povsem enako. Zadeva je bolj enostavna, kot si mislimo in nas edino tako more voditi do preprostosti, ki si jo že kar instinktivno želimo.

* * *

V naslednjem hočem na podlagi povedanega podati nekaj smernic na pot k optimizmu, ki je predpogoj dela, ki ga zahteva za posameznika današnji čas, saj pravi Goethe nekje, da je veselje gibalno vsega našega dela.

Usoda izraza »optimizem« je precej podobna usodi besede »prerojenje«. kot je to pokazal prot. Wittig.¹ Ni čudno, da jo danes tako redko srečavamo v pravem pomenu, ki je: vedno zdravo, veselo razpoloženje naše duševnosti, saj nam je predstavljala že toliko vsebin, da je prava skoraj izginila, še manj nas pa iznenadi dejstvo, da nima nobene privlačnosti več, saj smo bili po filozofih optimizma enako varani kot po pesimistih. Dejstvo je, da smo bili nezadovoljni, četudi je bila beseda mnogokrat rabljena v govoru in pismu.

Bil je prijatelj z gled, ki mi je dal misliti o doživetju optimizma. Dobro sem ga poznal, saj sva bila cor unum... Pesimist ni bil velik, toda o optimizmu nisi našel pri njem ničesar. Kako težko je delal, ko se je udajal melanholičnim, čemernim mislim, ki so strup za dušo in telo; kako medlo se je loteval vsakega dela brez upa zmage: moral je, ni pa gledal na to, da je na poti k cilju, ki ga s tem dosega. Verskih vaj se je skoraj bal; saj ni pri njih občutil olajšave, o kateri so mu govorili drugi. Brez pametnega premisleka se je udajal strahu pri mislih na bodočnost. V družbi, pri knjigah, sploh nikjer ga nisi videl vedrega in obenem pogumnega, kar bi moral biti vsak mlad človek. Kaj je to? Odkod? tega ni vedel in ne vprašal, srce mu ni bilo zadovoljno. Nezadovoljnost se je večala in ta pritisk mu je bil v rešitev. Bil je trenutek, ko je povedal razum svojo besedo, prvič tedaj, in odkril temelj razpoloženju: prijatelj ni pojmoval življenja in lastne osebnosti, ni se zavedel, da mu manjka svetlobe dedičev nebeškega kraljestva in v hipu, ko se je prav zavedel teh pojmov, mu je doživelo srce: mi gremo naprej — pred nami gre Bog — zvezde so naše. Spoznal je, da mu klije pomlad življenja, kateri je vsejal seme, ki najde v jeseni bogate sadove, če pogumno prenese poletje neviht in solnca. Spoznal je najvišji zadnji cilj; vedel je, da ne živi samo sebi, marveč tudi drugim, ki od njeja mnogo pričakujejo. Vse to je pregledal v hipu, pa se ni ustrašil negotove bodočnosti, saj je videl pred seboj Boga, v katerem je videl svojega vodnika; čutil je, da je merilo vsega, pa mu ni bilo neprijetno; sem vsaj gotov kako in kaj, si je mislil. S pogumom je zrl Očeta, predobrega, ki mu ne odreče, kadar ga kliče. »Le pojdimo naprej, naša bodočnost je v neki brezskrbnosti,« je vzkliknil in isto mu govore oči še danes, kadar se srečava. One tri stavke, tri doživljene stavke hoče imeti vedno pred seboj. Vedel sem in nisem vprašal zakaj. Vsaka žilica mu diha optimizem, vsako delo je njegov odsev. Ljudje ga gledajo kot nekaj nenavadnega... To je razumljivo, ker je njegov optimizem predpogoj nove dobe, ki naj znači prelom s staro...

¹ Križ na gori I., str. 65 sl.

France Vodnik:

Jetnik.

Meni
nobena luč ne sveti.

Kot jetnik
obupno vzpnem se
čez strmi rob noči...

Slutim
z bolečino v duši:
v prepadih noči
izvoljenim
tisoč svetilk gori.

Roka omahne mi:
jutro
in zvezde so daleč...

France Vodnik:

Saj me ne razumejo . . .

Jaz ne ljubim smeha in solnca; v samoto
svojega srca se tih umikam, kjer je noč,
dvom in zapuščenost, kesanja ogenj vroč,
o jaz ljubim kaosa in borbe mamečo lepoto!

Saj me ne razumejo otroci sveta;
ker ne vedo, da samo, če goriš
in padaš, ker je pretežak romarski križ,
se srcu razklanemu Bog smehlja.

In kljub nóči luč na vseh cestah,
ki te v jutro varno, varno vodi;
in če vsak hip v stranpot noga zablodi,
le oči odpreš: med rožami uzreš domači prag.

Pregelj Bogomir:

Nočna fantazija.

V temnih samotnih nočeh se krči moja duša v brezglasen krik:

»Gospod, gospod, daj mi, da vidim! Slep in gluhi stojim med srečnimi, ki imajo pesem, dom, Tebe.

Srečni so, ko pojo pijani iz vina in melodije neskončno »Najlepša je mladost...« Srečni v kvanti in razbrzdanem smehu, v strastnih plesih in večernih ljubkovanjih. Njihova beseda je prijetna in opojna, kot narcisov cvet, a jaz je nisem vesel, gnusi se mi.

V prijazni žive drugi med brati in sestrami. Da odidejo za dan, dva z doma, usihajo v hrepenenju po njem. Blagor jim, oni poznajo srečo. Jaz pa bežim pred domačimi.

Tihí in skrivnostní so Tvoji hrami, o Bog! Tam Te spoznavajo mistično ljubeči, v oči jim gore molitve, njihove ustnice vzdrhte vajo sreče.

Gospod, gospod! Zakaj si meni strašen sodnik in maščevalec, da se Ti umikam in skrivam v trepetu. Kje sem videl Tvoje usmiljenje, da ne bi v grozi imenoval Tvojega imena? Suženj sem, in čakam ure, da me stare Tvoja neskončnost.

Zakaj si me zapustil, da se trgam v obupu in sovraštvu, mrtvec med živimi. Glej, dal si mi oči, da vidim srečo, dal si mi ušesa, da

slišim veselje, a srce si mi zaprl, ne vidi, ne sliši, le hrepeni po nečem neznanem . . .

Nekje med temnimi valovi se igra neslišen val. On šepče: »Mehka je moja roka. Pridi, ljubeče te bom uspeval. Ne boš slišal smeha, ki ti gori v dušo, utešeno bo tvoje hrepenenje.« Noč za nočjo je njegova pesem vabljujeja, moje srce išče vedno nestrpeje.

Gospod, daj mi ljubezni v pesmi, v domačih, daj mi Svoje ljubezni!«

V polnočnih urah se bori v obupu moja duša z Njim, jecljaje se trga njen krik. — On molči . . .

Janezu Okornu v spomin.

(V imenu tovarišev napisal bogoslovec.)

Ko je dih zgodnje pomladi zavel mimo nas, je ugašalo Tebi življenje, ko so se trate v zelenje spreminjale, si se poslavljaj od nas. Prvo pesem vstajenja šele so ptice zapele, ko so zvonovi tožili, da v tvojem telesu ni več življenskih moči; oblačilo sedanjosti si z večnim plaščem zamenjal.

Mogočen je Bog, ki kliče svoje sinove iz solzne doline na večno pot v času, ko človeški otroci ne mislijo, ker v svojih sklepah je nedoumljiv.

Drag si nam bil, tovariš, ko si — poln življenja — misli, zavite v lepo besedo, dvigal, dražji, ko si odkrival globino večnih resnic. Prijatelj si bil globokih misli. Dobro srce in globoko dušo si ljubil, ker božjo podobo si zrl v njej. Srce ti je utripalo, ko si zrl lepoto, a večne resnice se je Tvoj duh bolj razveselil.

Ne čudimo se, če si stopil v službo Resnice in večne Lepote in ji posvetil svoje srce, ko so se v svet odpirale svobode vrata. Že si — v službi Resnice — vodil revne z besedo, s peresom. Tvoje pesmi so Vsemogočnega molile, Marijo so Tvoje kitiče tudi za nas prosile, da nas v »tempelj večne slave« vodi, kamor si ti nameril svojo pot tako zgodaj, tako kmalu . . . Mrtve so črke, a dihalo življenje nam, ki počasi gremo za Teboj na večno pot.

Sredi dela, lepih nad Ti je telo vpadalo; omagalo je zmučeno po boleznih. A Tvoje srce ni žalovalo, le vztrajnosti in potrpljenja je prosilo. Zagrnjen v bolesti si trpel, a tožiti Te nisem slišal. Tvoja volja, Gospod, je moja, si šepetal — tiho in mirno.

Ko si spoznal, da luč življenja v telesu ugaša, je Tvoje srce zahrepenelo po Večnem. Ko Ti je telesna oslabeledost šepetala, da Te Gospod pred zaroko s sveto Cerkvijo kliče, še preden si daroval prvo sveto daritev, se je oko solzilo, a ustnice so govorile: »Kakor hočeš Ti, o Gospod.« Brez znamenja svečeništva, a Bogu že ves posvečen, si odšel odtod, a želja po njem s telesom ni umrla, ne, v večnost se je prelila.

Blagor Ti, ker si v spremstvu Mogočnega šel na večno pot. Katerega ljubi Gospod, ne omaga. Smrt, bratje, je zanj začetek življenja; skrivnost ljubezni božje se šele tedaj očem odpre.

Mi vsi, ki smo poznali Tvoje dobro srce, ponižno in globoko dušo, žalujemo za Teboj, toda tolaži nas upanje, da se Ti je izpolnila močna želja, da Njega, ki si ga gledal na zemlji v skrivnosti žive vere, uživaš v večnosti resnice.

Ker beseda preko groba ne more seči, zato naj žari ljubezen, ki vse premore. Naše prošnje naj se zlijejo v prelepo molitev, ki si jo za praznik Brezmadežne še sam zapisal na prošnjo nam v spomin:

Ti Mati Svečenika
najvišjega izprosi,
da v tempelj večne slave
Tvoj Sin nekoč nas sprejme. Amen.

Tovariši! Ohranimo ga v blažem spominu. Sklonimo svoje glave in prosimo:
Večni mir mu daj, Gospod.

M. B. P.:

Sveto pismo.¹

V svojih otroških letih sem ga čital v neki drugi izdaji prvič. Odložil sem ga in pozneje v mladeniških letih bral druga pisma. Bila so Rousseau-jeva, Kantova, Ingersoolova in Tichenorova parodija sv. pisma »O življenju in eksperimentih Jehove«, preštudiral sem celo vrsto teorij, čital Danteja, Zolaja, Dostojevskega, Tagoreja, Barbussea in mnogo drugih. Šel sem, kakor pravijo, iz ene sobe, ki ima sto vrat, v drugo, ki ima sto vrat itd. V nekaterih je bila luč, v drugih tema, a prave poti ni bilo mogoče najti. V tem zapletenem omrežju iskanja sem obstal. Zazdelo se mi je, da moram nazaj, kot da me kliče nekaj resničnega preprostega, nekaj, kar ti nudi narava sama. Vrnil sem se, ko so se razcvetele prve velikonočnice v pomladi. Gledal sem in videl, kako lepa je vsaka izmed njih in skrivnostna, kajti ne vidimo je take kakor je. Dasi se nam namreč kaže njen cvet v dveh tako lepih barvah, je vendar vsrkala še lepše barve solnčnega žara vase in nam pošljala samo ti dve nazaj v dušo, lepše pa ohrani skrite v sebi. Pozneje sem čital:

»Poglejte lilije na polju, kako rastejo; ne trudijo se in ne predejo, a povem vam, da se še Salomon v vsem svojem sijaju ni oblačil tako, kakor ena izmed njih.«

Veliko pozneje mi je ponudil prijatelj sveto Pismo. Nasmehnil sem se in čital slučajno na oni strani o lilijah. Besede so odgovarjale mojim mislim. Radi tega sem odprl novo stran:

»Ne dajajte svetega psom in ne mečite svojih biserov med svinje, da jih morda z nogami ne pohodijo in se ne obrnejo in vas ne raztrgajo.«

In zopet drugje:

»Kdor te prosi, mu daj, in kdor si hoče od tebe kaj sposoditi, se ne obračaj od njega.«

Ko sem to prebral, sem šel nazaj in čital nato knjigo do konca. Našel sem veličastno poezijo: besedo, ki je lepa kot Dantejeva, misel, ki je globoka kot Dostojevskijeva, in ljubezen, ki je večja kot Barbussejeva. Kot Sibilina knjiga se mi je zazdelo to pismo v uri iskanja.

Dandanes, ko se v našem književnem delovanju vedno bolj širijo negativistične in brezsmotrne literarne smeri, še bolj pa se bohoti razjedajoča prevodna »Schund«-literatura, mora vsak inteligenten Slovenec z veseljem pozdraviti pričujočo biblijsko izdajo.

¹ Sveto Pismo novega zakona, prvi del: evangeliji in apostolska dela. Po naročilu dr. Antona Bonaventure Jegliča, ljubljanskega škofa, priredili dr. Fr. Jere, dr. Gr. Pečjak, dr. A. Snoj. Ljubljana, 1925. Izdala Bogoslovska akademija, knjiga 7. Založilo Katoliško tiskovno društvo. 8°, 430 str.

Izdajatelji so spoznali veliko potrebo po novi celotni bibliji, ker je bil Allioli-Ciglerjev prevod že zastarel, sv. pismo britanske in inozemske svetopisemske družbe iz l. 1914. pa je bilo vsakemu katoliškemu Slovencu prepo-vedana knjiga.

Svoje velike naloge so se prelagatelji zavedali, izvršili so jo z vso največjo natančnostjo. Ni moj namen, pa tudi usposobljen nisem zato, da bi mogel podati strogo znanstveno in izčrpno kritiko o tem delu. To prepustim forumu drugih mož.

Pri pregledovanju prevoda sem se oziral na Nestlejevo latinsko-grško izdajo, na Fischerjevo grško izdajo, na Allioli-Ciglerjev prevod in deloma na prevod britanske svetopisemske družbe.

Nemogoče je, da bi na tem mestu mogel natančno obravnavati vse vrline in hibe tega prevoda.

Jezikovno je delo zelo izpiljeno, duh slovenskega jezika je, kljub temu, da se prevajatelji skrbno drže izvornika, ohranjen tipičen. V stilu je srečno združena miselnost grškega in slovenskega jezika. Da zadovoljijo praktični potrebi sv. pisma, so prevajatelji dodali še kronološki pregled življenja Jezusa Kristusa po štirih evangelistih, spored mašnih evangelijev in dve geografski karti, ki sta potrebni za zasledovanje dogodkov v evangelijih.

Kljub pazljivosti prevajateljev pa je v delu nekaj mest, ki se ne strinjajo popolnoma s pravili našega jezika. Ponekod je zavedel grški original prevajalce k inverzijam, tako:

»Glej se angel Gospodov v spanju prikaže Jožefu«... Mt. 2. 19.

»je slepi Bartimej, sin Timejev, sedel kraj pota«... Mr. 10. 46. Slabo slovenski se glasi v Lk. 6. 9.

»vprašam vas, če se sme v soboto dobro storiti ali hudo storiti«... V latinskem prevodu stoji »...interrogo vos, si licet sabbatis benefacere an male...«, kar bi dalo tudi v slovenščini boljše stilistično obliko.

Brez nekaterih tiskovnih napak, kakor nobena slovenska knjiga, tudi ta ni.

Moje kratke opazke k zadnjemu prevodu sv. pisma nimajo namena zmanjševati njegove velike vrednosti. Moja želja je le, naj kmalu zasine dan, ko ne bo slovenske katoliške družine, ki ne bi imela tega lepega velikonočnega daru.

Fajdiga Vilko:

Strokovna knjižnica SDS.

Ali zastopa SDZ, ki je centrala slovenskega katoliškega dijaštva, kako stroko? Da, in to je stroka, ki se bavi s katoliškim dijakom v vseh njegovih odnosih. Doslej so se obravnavale dijaške zadeve deloma v pedagogiki in sociologiji, v mladinoslovju in še kje drugje. Najnovejša doba zadnjega desetletja pa je življenje med učečo se mladino tako dvignila, da mu moramo priznati posebno mesto v obilici najrazličnejših strok, govoriti moremo in moramo o samostojni stroki.

Z ozirom na načelo o delitvi dela je gotovo dana s tem kulturnemu napredku nova in zelo važna pobuda. Važna je, saj je od dijaštva bodočega razumnštva odvisno vse, napredek oziroma propadanje v človeški družbi in skrb za ravno to dijaštvo je vredna posebne stroke.

Večinoma se mora nova stroka ozirati na dijaško življenje izven šole, posebno današnje šole, ki nudi samo umu strokovno izobrazbo in v tem izvenšolskem življenju zavzema prvo mesto v danih razmerah organizacija, ki mora v večini slučajev nadomestovati družino, dasi je to le slabo nadomestilo. Diletant-

stvo pri dijaškem društvenem življenju je povzročilo že mnogo škode pri dragocenem času in energiji, saj je danes pokazalo eno smer, ki jo je naslednji dan zanikalo in s tem večalo nered. Razvidno je, da mora biti poskrbljeno za strokovnjake tudi v tej točki, ker preveč važna je priprava na bodoče delo, da bi nesmotrno zapravljali čas. Posebno važna je ta stroka za nas v kolikor se bavi z dijaštvom kot katoliškim — tako diferencirati se gotovo sme in mora — ker vemo, da je le v katoličanstvu dan pogoj za res temeljito inteligenco, ki mora svoje bodoče naloge sprejeti s posebno resnobo in se na nje vestno pripraviti. Tu, pri katoliškem dijaštvu, so cilji znani in jasni, ali pota do njih so nedoločena in spremenljiva in za najkrajša ter najboljša morajo skrbeti dijaški strokovnjaki. Ali naj so to dijaki sami ali kdo drugi, to je tu postranska stvar, prvo je, da so.

Ce pogled omejimo, opazimo slov. kat. dijaki pred seboj svoj lasten narod, ki potrebuje sedaj in bo potreboval še vedno bolj res jekleno katoliško inteligenco, ki ga bo ljubila in zato zanj vneto delala. Pogoj taki inteligenci se ustvarja v dijaški dobi, ki mora roditi ne samo može polne znanja, marveč tudi može zmogljive živeti! Tudi mi rabimo zato strokovnjakov za katoliškega dijaka kot takega in predpogoj je dan z ureditvijo Slovenske dijaške zveze. Njena naloga je, da odpravi nesmotrnost, kolikor jo je v našem življenju in skrbi za res strokovno izobražene voditelje dijaškega gibanja. Kolikor je opaziti do sedaj, se SDZ svoje naloge tudi zaveda in ima trdno voljo, da jo izpelje, ki je pa seveda navezana predvsem na pomoč dijaštva in katoliškega starešinstva.

Predpogoj za izobrazbo v kaki stroki pa je literatura o njej in zato je sklenila SDZ, da si ustanovi tozadevno strokovno knjižnico. Literatura je že mnogo, toda imeti jo je treba zbrano in urejeno. Namen knjižnice je, da zbere samo one knjige in revije, ki spadajo v stroko, pa naj se ozirajo na dijaka z vidika duševnosti, organizacije itd. Predvsem naj bi bila zastopana katoliška literatura, dasi bo brezpogojno treba tudi glavnih splošnih del in listov. Knjižnica mora tudi pokazati univerzalnost pokreta, saj bo v njej literatura brez ozira na deželo in narodnost. Naročena bo tudi stalno na svetovne dijaške revije. To je prva ustanova take vrste pri nas in nedvomno velik zaklad za slovenski narod, saj se bo iz nje učilo dijaštvo, saj bo na razpolago prijateljem in neprijateljem našega gibanja, da v njej iščejo rešitve dvomom in potrditve marsikake nove ideje, obenem pa tudi neka garancija za stalnost kat. gibanja pri nas.



SDZ računa pri izpeljavi svoje zamisli na moralno in gmotno podporo katoliških krogov, ki ne bo nikjer rodila več učinka in koristila veri in narodu kot tu. Ne pozabite strokovne knjižnice SDZ v Akad. domu!

JUHAN





„JUHAN“



se dobi v vseh spe-
cerijskih prodajalnah



Hranilnica kmečkih občin Ljubljana,



Dunajska cesta št. 32
v hiši Zadrुžne zveze



Edini pupilarno varen zavod kmečkih občin, kjer nalagajo tudi sodišča in občine denar nedoletnih, preskrbljencev, preklicancev, ustanov, ubožnih in drugih javnih zakladov, varščin, zapuščin itd., itd.

Hranilne vloge se obrestujejo najugodneje, vezane vloge po dogovoru. Za varnost vlog jamči 21 večjih kmečkih občin-ustanoviteljic z vsem premoženjem in vso davčno močjo.

Vložne knjižice vseh drugih denarnih zavodov sprejema hranilnica kot gotov denar in se obrestovanje ne prekine. Vse davke vlog plača zavod sam. Spekulacija z vlogami izključena, ker je hranilnično poslovanje v smislu pravil pod nadzorstvom vladnega komisarja.